

SPOLUHLASOM SPOLUHLASEM

PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EUROPSKÁ ÚNIA
EUROPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOCNE BEZ HRANIC

TRENCÍNSKY
SAMOSPRÁVNY
KRAJ

FOND MIKROPROJEKTOV

SPOLUHLASOM/SPOLUHLASEM

**PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE**
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

**EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA**
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

FOND MIKROPROJEKTOV

SPOLUHLASOM SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLÓGIA SPOLUHLASEM SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLÓGIE

Publikácia vydaná v rámci projektu Knihovisko, kód projektu SK/FMP/12/037.

(Aktivita projektu č. 1 Vydanie spoločnej česko-slovenskej knihy)

Tento mikroprojekt je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Fondu mikroprouektov spravovaného Trenčianskym samosprávnym krajom.

Výlučnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesie Krajská knižnica v Žiline a v žiadnom prípade obsah nemôže byť stotožňovaný s oficiálnym stanoviskom Európskej únie a Trenčianskeho samosprávneho kraja.

© Kolektív autorov, 2014

Zostavovateľ a korektor: Igor Válek

Ilustrácie: Marián Čapka

Zodpovedný redaktor: Katarína Šušoliaková

Vydala Krajská knižnica v Žiline v spolupráci s Knihovnou města Ostravy, p.o.

Tlač: Tlačiareň P+M, s.r.o.

Grafická úprava a návrh obálky: Jana Kollárová

Náklad: 600 exemplárov

Počet strán: 160

© Krajská knižnica v Žiline 2014

ISBN 978-80-85148-81-7

Publikácia je nepredajná.

Svojím hlasom - aj spolu

Predložený almanach je výsledkom úsilia neveľkej skupiny nadšencov, zväčša kultúrnych pracovníkov a ľudí, čo im učarovalo písanie. Zhmotňujú sa v ňom (literárne, umelecké, názorové) vzájomné konvergencie, známe (ako len dôverne známe...) z celých poznatkovo dostupných dejín našich národov.

Úsilie o prezentáciu spolupráce a vzájomnosti v oblasti literárnej tvorby nie je nové; len v najnovšom období trvá približne dvadsať rokov (od osamostatnenia sa oboch štátov). Ide o manifestáciu našej vzájomnej blízkosti. Tá je bezpochyby priestorovým i časovým unikátom (nikde inde vo svete, nikdy v histórii...). Nečudo. Okolie i svet ich (nás) bol

zvyknutý desaťročia vnímať ako jednu kultúru.

Dovolím si malý exkurz, aby som doložil tvrdené: Na pravidelných stretnutiach autorov poézie v Martine (Martinská poetická jeseň) sa v debate na Blatnickom hrade hovorilo o dnes už úsmevne znejúcej po mlčkovej vojne. Priateľ zo Sliezska hovoril, že vo svete (a pozná ho skoro celý) pri zmienke o Česku si ľudia predstavujú nepokojné Čečensko, pri zmienke o Slovensku zas krajinu alpských predhorí a kúska jadran-ských pláží Slovinsko, no keď sa povie Česko-Slovensko, ľudom svitne a s úsmevom hovoria o Prahe, ba aj o Tatrách. Nedá sa nič robiť, tak nás vníma svet, tak nás bude vnímať

ešte dlho. Ešte vetu a potom preč od politiky. „Po rozdelení sme si bližší a bližšie,“ počúvam z viacerých (mnohých) strán. A prikyvujem.

Náš almanach je svojím spôsobom unikát, veď sa ho podarilo priviesť na svet až po viacerých pokusoch a keď mu predchádzali dve (možno tri) vydania podobných almanachov zo spolupráce so spisovateľmi z Poľska. Pravda, vydávanie spoločných reprezentačných (a prezentačných) publikácií nie je jedinou formou ani metódou našej spolupráce. Predchádzali ju a budú ešte pokračovať vzájomné stretnutia, besedy, semináre, konferencie (dvojstranné Slovensko – Česko i trojstranné, keď prizývame blízkych susedov zo severu – Poliakov).

Náš zborník nie je generačnou výpovedou. Nie je manifestom. Nie je ani bestsellerom. A keď už vieme, čím všetkým nie je, povedzme si, čím je, resp. čím by podľa našich predstával mal byť. Už tu to slovo padlo. Prezentáciou. Ukážkou, príkladom, že sme tu a prevrávame. Každý svojím hlasom a vlastnými tónmi, každý svojím jazykom a spoločné máme mnohé. Netreba priveliť špecifikovať, stačí sa začítať do poviedok, úryvkov, aforizmov, básní. A popri zraku čítať aj srdcom, veď v každom slove, ktoré sa z pera autora dostalo na stránky tohto (prvého a verím, že zdaleka nie posledného) zväzku, trochu to srdce aj cítiť. Ak je to so zastúpením autorov tak, ako to je, nie je to vec zostavovo-

vateľov, ale najmä asi projektu a tak trochu asi aj vyššej moci, ktorá „platí muziku“. Nič v zlom, pravdaže. Nabitúce opačne a neskôr možno rovnomernejšie. Aj keď je ľažké súdiť, čo je rovnomernosť. Malá báseň môže vydať za román, jeden autor za troch. A všetci za jedného, žiada sa dodať, ved' sa tu už viackrát vyskloňovalo slovo vzájomnosť.

Dnes a tu teda títo autori. Zajtra, o rok, o dva možno (určite) ďalší. Je nás (chvalabohu) dosť, aby sme mohli naplniť dobrým a významným umeleckým slovom nie jeden, ale desiatky podobných zborníkov. Za tento súčasný patrí vďaka obetavým organizátorom našej spolupráce, tým, čo sa pričinili o vydanie i tým, čo

ho veľkoryso podporili materiálne. V neposlednom rade zostavovateľom a napokon, no určite nie na koniec, samým autorom. Vložili do spoločného dielka to, čo pokladali za dobré a hodné. Budúci recenzenti azda ocenia bezpochyby vysokú mieru umeleckých a estetických hodnôt, ktoré sa podarilo zviazať do dosiek jednej nevel'kej knižky. Nech sa jej darí na ceste k čitateľovi!

**Peter Mišák, podpredseda
Spolku slovenských spisovateľov
a tajomník Žilinskej odbočky SSS**

Miroslav Bielik

Rodák z Ostrého Grúňa (15. 4. 1949), pedagóg, knihovník, kultúrny pracovník a organizátor literárneho života, ktorý veľkú časť doterajšieho tvorivého i spoločenského pôsobenia spojil s Maticou slovenskou. Prozaik a básnik využívajúci vlastnú porovnávaciu metódu na vytvorenie hlboko kontemplatívnej poézie i dokumentárnej prózy s postmodernými kontúrami i autobiografickými črtami. Autor básnických zbierok **Čas je tichý posol mysele** (2003) a **Nepatrný pohyb po naklonenej rovine** (2005), románového **Benátskeho dyptichu** (prvá časť má názov www.skutočnosť.com a podnázov **Neistý čas, isté miesto**, 2007); druhý zväzok sa volá **neskutočnosti** s podnázvom **Neisté miesto, istý dej**, 2010), zbierky noviel **Kaleidoskopis** (2013) i zostavovateľ monografie **Klakovská dolina** (2004). Žije a tvorí striedavo v Martine a v Bratislave, je členom Žilinskej odbočky SSS, od roku 2013 aj predsedom Spolku slovenských spisovateľov.

Glastropfen - Kvapka skla a Záplava

I. Murano / Clara z Utekáča

*Z dobrého usporiadania vecí môžeme dokazovať,
že toto dielo je výtvorom nejakého umelca
a nevzniklo náhodou.*

EPIKTETOS

Zas utekám do Benátok. Nie, nehorí Teatro La Fenice, ani Acqua alta zatiaľ Nehrozí, nesúri ma ta ani žiadna povinnosť. Nemám dokonca vopred premyslený plán a konkrétny ciel. Jednoducho, niečo ma ľahá dolu do Benátok len čo vidím odlietať lastovičky. *Už idete...?*

Boli pravda roky, keď som dychtivo túžil v kratučkom čase uvidieť stále lákavé Námestie sv. Marka, Dóžov palác, pobudnúť v Chráme sv. Marka, rozhľadieť sa v jeho prítmí a potom vyjsť ako novozrodený do oslepujúceho slnečného jasu a bezstarostne sa motať pomedzi kŕdle holubov. A ešte stihnuť Marcianu, Teatro La Fenice... Len na Murano mi nikdy nevyšiel čas. Krok za kro-

kom som veru zisťoval, že benátsky lev krotí moje túžby a žiadny deň ho neprekabátim tak, aby ma považoval za Benátčana, ktorý sa v spletitých uličkách a kanáloch vyzná ako doma. Ale aj pri potulkách ešte v hustých lesoch Stredohoria ma často prenikol pocit putovania do Venécie, akoby som sprevádzal ľahké vozy naložené medenými prútmi, ktoré netrpezlivo očakávajú sklári na Murane. Aj som veru hľadal stare cesty, po ktorých sa prepravovala cenná surovina od Španej doliny dolu Hronom. A potom, opäť sa nemôžem vynadívať na San Marco a na priečelie Dómu, nemôžem sa unaviť pri pochôdzke popri Grand Canale a na novo sa ocitnem v Sale del Maggior

Consiglio. Áno, Palazzo Ducale sa nemení. Byť v Benátkach a nevidieť Tiziana? Byť v Benátkach a nevidieť Krista? Ale to už mám za sebou. Teraz akoby ma niečo ťahalo do menej rušných zákutí.

V tichosti sedím pohrúzený do osudu Vivaldiho v Kostole Santa Maria della Pietà. Útržkovite pritom premýšľam, čo ma sem doviedlo. Čoraz viac sa ma zmocňuje presvedčenie, že na všetkých cestách do tohto labyrintu sveta som niečo podstatné prehliadol. Akási divná predtucha mi našepkáva, že to, čo podvedome hľadám, nájdem iba náhodou. Náhoda je veľký hráč! Stéphane Mallarmé by na tomto mieste poznamenal: *Hodené kocky nikdy nevylučujú náhodu*. Kocky sú teda hodené, opäť som v Benátkach! Ja viem, nikdy si ich nepodmaním ako Bonaparte, ktorý asi v Benátkach ešte nemal na jazyku výrok: *Náhoda nám jednoducho spočítava všetky naše hlúposti*. Veru, veru, nenadarmo hovoril Moliére, že *náhoda za nič neručí*. Ja verím s Blaise Pascalom, že *náhoda pomáha tým, ktorí sú na ňu pripravení*.

Preto som sa pripravoval aj na túto cestu ako som len mohol a chy-

tal do ruky všetko, v čom sa zračilo niečo benátske. Ved' aj Kollár vykonal svoju jedinú pamätnú cestu do Venécie dôkladne pripravený. O to viac to platí aj dnes pre toho, kto chce v Benátkach nájsť čo-to nové, nepovšimnuté.

Čiže, teraz, sám sebou poúčaný, mám len tak blúdiť po svete, ktorý je zhustený do tejto zázračnej lagúny ako predzvest' nedovidenej budúcnosti nášho vesmíru, alebo - aby sme sa nehrali na prozretelnosť - len našej civilizácie, ktorá sa raz, darmo si budeme nahovárať, že nie, zrúti do vôd pominuteľnosti ako aj prelestné Benátky. Máme pritom smelo kráčať v ústrety svojmu údelu a nazerať na ľudí a veci a vecičky okolo seba bez turistickej masky očami dávnych predkov či neveriacich budúcich potomkov. Ha-ha, očami predkov a potomkov! Napokon, kto vie? Ktorýže môj dávny predok či príbuzný bol niekedy v Benátkach? Iste, nemám o takom ani zmienku v chabom rodokmeni. Jestvuje však v človeku niečo ne-definovateľné, nejaký zatial' neobjavený kód génia loci, čo síce nie je možné logicky vysvetliť a bez

úškľabku obhajovať pred pustohlavými, ale čo človeka smeruje putovať na to-ktoré miesto, ktoré mu je akosi prívetivejšie a vábnejšie než ktorékoľvek iné, bez toho, žeby mal k nemu v dovtedajšom žití nejaký vzťah. Tak veru, o Benátkach som dlho-dlho nemal ani zrnko vedomosti, akoby ich predo mnou všetci, rodičia i učitelia, známi i neznámi, vedome zamlčiavalí. Až raz. *Dozrelo jablko gravitácie. / S hlavou obnáženou / plnou nepokoja / čakám na brieženie...*

Prvý dotyk s Benátkami...

Riva degli Schiavone. Nábrežie.

Tu som už predsa bol! Je mi to nejako podvedome známe! Ako kedy? Kedy? Spýtať sa? Koho? Stáhovavých vtákov? Ved' práve, stáhovaví vtáci! Nepokoj. V čase odletov...

Nahováram si, že niekto z mojich dávnych nespočetných genetických príbuzných bol prievozníkom medzi Stredohoria do Benátok, alebo potulný maliar, obchodník či mních. Ha-ha, potulný mních! A čo tak sklár? Sklár! Sklár do Benátok?

Nehovorím do, ale z...

Fantazírujem, no a čo. Ved' aj Dostoevskij občas rojčil a v Strýčko-

vom sne dokonca nechal prehovoriť postave provokujúce slová: *umenie je vznešenejšie ako skutočnosť!* Toto všetko mi vírilo v hlave, keď som z ničoho nič vpadol v neznámej postrannej uličke do obchodíka s parochňami a umelými bradami.

Je koniec leta a už sú pripravené zásoby karnevalového tovaru od výmyslu sveta.

Práve dostali z cudziny prekrásne kočišské i pánske brady, aj bokombrady, kozie briadky, fúzy a ostatné náležitosti, a to všetko prvotriednej kvality a za prijateľné ceny. Reku, myslím si, objednám bra-du, aspoň uvidím, čo je zač...

Ale ved' ja mám vlastnú, takmer dva razy dlhšiu... Hútal som, hútal a rozhodol som sa, že nech radšej nosí(m) umelú. - Istotne preto, strýčko, že *umenie je vznešenejšie ako skutočnosť!* - Práve preto!

Teda k tomu príbehu!

- Som pripravený, strýčko.

Náhodou sa mi dostala do ruky kniha akejsi Mariny Fiorato: Sklár z Murana.

Benátky, piše sa rok 1681. Sklárstvo je životnou silou republiky a benátske zrkadlá sú vzácnejšie než zlato. Sklári

z Murana, ktorých prísne stráži Rada desiatich, sú doslova uväznení na svojom ostrove v lagúne. Corradino Manin, najlepší z nich, predá svoje metódy, a aj dušu, francúzskemu kráľovi Ludovítovi XIV., aby uchránil svoju utajovanú dcéru, za zradu republiky však zaplatí životom. Druhá dejová línia románu sa odohráva v súčasnosti a rozpráva príbeh o Nore Maninovej, potomkyni slávneho Corradina, ktorá odchádza z Londýna, rozhodnutá vyučiť sa sklárstvu v meste svojich predkov...

A je to tu! Len čo som začal lisťovať v tejto náhodou nájdenej obyčajnej knihe, na prvý pohľad nerozoznateľnej od podobných tisícich poukladaných rad za radom v malých i veľkých kníhkupectvách, antikvariátoch a knižničiach, už aj čítam útržok z príbehu akejsi anglickej Nory (iste sa z nej vykľuje Benáčanka Leonora...), ktorý som predsa zažil ja len pred pár dňami a preto sa utiekam do Kostola Santa Maria della Pietà...

Nora začala hľadať medzi zožltnutými kartičkami. „Manin“ ponúkol ohromujúce množstvo záznamov, ale rýchlosť si uvedomila, že väčšina sa týka dôžu

Lodovica alebo revolučného právnika Daniela, ktorý sa v roku 1848 postavil proti rakúskej okupácii. Slnko sa presunulo cez veľké okná, kym našla početné zmienky o Corradovi Maninovi, a zo vzdialeného regálu zložila obrovský zväzok, aký zdobí stolíky na celom svete a jeho fotografie nikto neobľubuje a nepozerá na ne, ako je rok dlhý. Usadila sa za kožou potiahnutý stôl, listovala stranami a bola očarená – dokonca ani vyblednuté fotografie zo šesťdesiatych rokov nezastreli to, čo na nich videla. Hľadela na krásu, jemnosť a čistú majestátnosť, až musela v pokore zložiť hlavu do dlaní a starý pán sa na ňu ustarene pozrel.

Prišla som sem nájsť niekoho ako ja, aby ma voviedol do Benátok, a namiesto toho nájdem majstra – Leonarda, Michelangela.

Nora v rovnakej miere pocítila po-koru, vlastnú malosť, ale aj pýchu. Oči jej nakoniec spočinuli na lustri neprekonateľnej krásy a pod nám si prečítala legendu. „Candelabro – La Chiesa di Santa Maria della Pietà, Venezia.“ Spomenula si, že na teplych stenách mesta videla vylepený plagát, na ktorom stálo, že v ten večer sa začína séria koncertov benát-

skej hudby v pôvodnom prostredí. V zozname bola aj Pietà...

Stret času! Čo sa stalo sa prelínala s tým, čo sa deje. Dejavù! Sedí na druhej strane uličky kostola, v ktorom všetko stíchlo v očakávaní prvých tónov Vivaldiho hudby. Je to určite ona. Primavera! Ak už ona nie je Benátčanka, tak potom Benátčanky niet na svete. *Môže mať asi tridsať rokov... Vyzerá, akoby vystúpila z nejakého obrazu.* Zízam na ňu až tak hypnoticky, že sa obzrie a v zlomku sekundy sa naše pohľady spoja. Odvrátila sa.

Zase sa pozrela, a stále na ňu hľadel. Líca jej horeli a opäť sa rozhodne odvrátila.

Hudba ju upokojovala a Nora uprela zrak na to, čo si prišla pozrieť - veľký ozdobný sklený luster, ktorý visel vysoko nad jej hlavou a vystupoval z tmy podstrešia ako obrátený krištáľový strom. Z dekoratívnych ramien, ktoré vyzerali tak neskutočne jemne, že sotva mohli udržať svoje diamantové plody, viseli početné kvapky... Každá krištáľová slzička akoby zachytávala plamene svieci a zadržala ich v dokonalej prizme. Počula, ako jej v hlave zvoní zvučný

tón, ktorý počula, keď míňali Murano, ale v nasledujúcej chvíli si uvedomila, že je skutočný, konkrétny. To sklo sladko spievalo, zvuk strún a chvenie spôsobili, že každé rameňo a krištáľový prívesok zneli svojím vlastným, takmer nepostrehnutelným kontrapunktom...

Bolo to tu, už za tvojho života, Antonio Vivaldi.

Vtedy si rovnako ako teraz ja počul, že sa ti skladba vracia stáby ozvena v tejto krištáľovo jasnej harmónii. V skutočnosti to tu už bolo, skôr než si sa narodil. A vyrobil to Corradino Manin.

Bol to jej druhý deň v Benátkach a bola na Murane, výlet organizoval hotel, kde sa ubytovala. Člny každý rok previezli na Murano tisícky turistov s fotoaparátmi v rukách. Zdanivo sa prišli prejsť po sklárňach a žasnúť nad zručnosťou fúkačov skla. V skutočnosti také cesty boli niečim viac než len nákupným výletom pre bohatých Američanov a Japoncov. Vyvrcholenie Norinho výletu už prišlo - pätnásťminútová prehliadka medzi sklármi. Sledovala mužov pri práci, ako fúkajú a tvarujú sklo, niektorí to brali celkom vážne, niektorí ako

predstavenie na potešenie davu. Pozrela na budovu a na pece a vedela, že za uplynulých štyristo rokov sa sotva zmenili. Veľmi chcela byť súčasťou ich malého sveta, vedela, že dokáže urobiť niečo z toho, čo robia títo muži. Uchvátená zastala, kým do nej strkal dav netrpezlivých Nemcov, ktorí sa nevedeli dočkať, až prídu do predajne.

Toto bol ich konečný cieľ – tátó veľká predajňa, dobre osvetlená, vybielená a jasná so sklom každého druhu. Poháre stáli na policiach v prísnych radoch, ich usporiadané línie kontrastovali s paletami farebných špirál, ktoré sa im krútili cez stopky. Zo stropov viseli lustre a candelabri s udivujúcimi barokovými detailmi, tiesnili sa navzájom ako konáre nejakého fantastického lesa. Zvieratá a vtáky akoby boli vytvarované zo sopečnej lávy všetkých odtieňov oranžovej a červenej. Jasné krehké diela s textúrou popraskaného ľadu sa strkali až priam s ohavne škaredou prácou z devätnásteho storočia; tučné vtáky polapené za mrežami klietok spievali svoju večnú pieseň. A steny boli plné zrkadiel všetkých obdivovateľov. Zarámujem

vám tvár, bol ich vrtkavý sľub. Ste môj námet. Urobím vás krásnymi. Kým neprejdete ďalej a do mojich hĺbok sa uprene nezahľadí nasledujúca tvár. Potom ma bude zaujímať zasa tá ďalšia tvár.

Nora teraz pozerala do takého zrkadla.

Nie div, že zrkadlo je vlastne sklo, do ktorého sa pozeráme a v ktorom sa hľadáme. Všetci hľadáme niečo, keď naň uprene hľadíme. Ale ja sa dnes nepozerám na seba, ale na vlastné sklo. Záleží na skle, len na ňom.

„È molto bello, questo specchio; vetro Fiorato. Vuole guardare la lista dei prezzi?“

Hlas zaznel blízko jej ucha, až ju vytrhol z pochmúrneho snívania. Patril jednému z uhladených, dobre oblečených páнов, ktorí pomáhali zákazníkom s nákupmi. Vyzeral starší, majetnícky, ale vľúdný. Videl, že ju prekvapil, čo ho zamrzelo.

„Mi scusi, signorina. Lei, è italiana?“

Nora sa usmiala, čím sa ospravednila za svoju reakciu.

„Nie, nie som Talianka.“ Teraz nebol čas vysvetľovať svoj pôvod. „Sono inglese.“

„Ospravedlňujem sa,“ povedal pán dokonalou angličtinou. „Ale pravde vyzeráte ako Talianka. Ako Botticelliho obraz,“ usmial sa veľmi šarmantne. „Chceli by ste vidieť nás katalóg, náš cenník?“

Definitívne sa rozhodla. Keď v nej videl Talianku, pripadalo jej to ako pozvanie, aby využila poslednú šancu. „Vlastne som sa chcela popýtať na prácu.“

Mužovo vystupovanie sa okamžite zmenilo. Nora klesla v jeho očiach z bohatej zákazníčky na bezcennú turistku. Takéto dopyty na prácu v obchode mal každý deň. Prečo nemôžu ísť všetci do Toskánska obeťať hrozno? „Signorina, ľutujem, ale v obchode nezamestnávame cudzích štátnych príslušníkov.“

Pohol sa, že odíde. Zúfalo povedala: „Nemyslím v obchode. Chcem pracovať vo fornace. Ako fúkačka skla. Una soffiatrice di vetro.“

Nebola si istá, či táto žiadosť vyznela smiešnejšia v angličtine alebo taliančine.

Muž sa posmešne zasmial. „To, čo navrhujete, je nemožné. Taká práca si vyžaduje roky školenia. Je to vysoko kvalifikovaná profesia. Benátska

profesia. A,“ patrilo to jej svetlým vlasom, „mužská profesia“.

Ako to bolo v skutočnosti?

Priznám sa, bol som v Benátkach po svojich vlastných, ale neskutočných stopách. Totiž, dobre utajeným pobytom som necelý týždeň prebyval v tomto raji srdca a snažil sa spoznať tie miesta, uličky, paláce, chrámy, sály Dóžovho paláca, Marcíány, skutočne pobudnúť v Teatre La Fenice, teda in natura overiť si reálne Benátskeho diptychu, ktoré som predtým z rôznych zdrojov včlenil do epického sveta Benátok, opierajúc sa raz o Goetheho a hlavne o Kollára, inokedy o impresie Turgeneva, úvahy Thomasa Manna, poetiku Brodského či zachytené viedenie od Canalettiho po Castiglioneho.

Ozaj, akoby teraz nazeral na benátske prieplavy, kanály a paláce Giovanni Antonio Canaletto? Námestie sv. Marka z roku 1723 a jeho podoba na začiatku 21. storočia... To isté námestie! Len ľudia, ľudia... Ale Canaletto by sa nestratil, ved' by sa stretával sám so sebou na každom kroku. Suvenír, suvenír! Bol to pobyt azda postmoderný, aj keď som si až dodatočne uvedomil, že som

vazalom cudzích textov. Na *autora* v Benátkach som sa však nehral vedome a dobrovoľne. A či som vymýšľač alebo nebodaj manipulátor? Ani jedno, ani druhé...

Ale hlavne, prízvukujem, som dôkladne utajený po vzore Martina

Bencúra, o ktorom ako Kukučínovi veru dlho nevedela ani jeho Perica. Aj moja žena sa dozvie, že som bol v Benátkach ako svoj vlastný tajný agent len z tejto epizódy, o ktorej pravdivosti môže/me stále pochybovať...

Pavol Holeštiak

Rodák z Čadce (9. 8. 1972), prozaik, redaktor a publicista, organizátor verejného i kultúrneho života. Svojím doterajším dielom vyzdvihuje regionálne i národné udalosti, ako aj hodnoty i osobnosti. Nezabúda ani na osudy krajanov v zahraničí v podobe kníh lietatúry faktu. Je autorom monografie **Exulant, ktorý neodišiel** (2008), knihy rozhovorov **Sú Kysuce súce** (2009), kompendií **Slovenské médiá v Austrálii** (2001), **Slovenské médiá vo svete** (2002), **Dejiny svetových novinárstiev** (2010) a historických a zároveň aktuálnych **Slovenských národných kalendárov** (za takýto kalendár **Jánošík** získal v roku 2003 cenu v súťaži o Najkrajší kalendár Slovenska), ako aj spoluautorom prehľadu **Prvý preident v slovenskej poézii** (2004). Holeštiak je publikáčne prítomný vo viacerých periodikách (napr. Kysuce, Kysucké noviny, Slovenský národ, Nová smena mladých, Život, Extra S, Extraplus, Slovač, Slovák expres a mnohých ďalších...). Žije a tvorí v Čadci, je členom Žilinskej odbočky SSS.

Exulant, ktorý neodišiel

Fenomén tohto zrejme najvýznamnejšieho kysuckého spisovateľa, predstaviteľa slovenskej exilovej literatúry, si našťastie postupne nachádza svoje dôstojné a spravodlivé miesto. Podľa niektorých príslušník slovenskej katolíckej moderny, presnejšie však hovoríme o jednom z najvýznamnejších literátov slovenskej lyrizovanej prózy. A predsa ani to nie je presné... Pavol Hrtus Jurina je so svojimi jedenástimi dielami vskutku originálny zjav. V škole sme sa s ním však pred rokom 1989 (a, bohužiaľ, nezriedka ani po ňom) nemali možnosť stretnúť. Totalitný režim presadzujúci ateizmus Jurinu v láske nemal, snažil sa ho doslova vygumovať zo slovenskej literatúry.

Ani Jurina však nemal rád tých, ktorí „písali červenou prepisovačkou“.

Tento geniálny vrchársky autor sa narodil ako prvorodený zo šiestich súrodencov - 1. októbra 1919 v Turzovke - Klokočove, v miestnej časti U Jurinov, v magickom prostredí kysuckých kopcov. Už počas stredoškolského štúdia na Reálnom gymnáziu Tomáša Červeňa v Nitre publikoval básnické prvotiny najmä v časopisoch *Svornosť* a *Rozvoj*. V priebehu štúdia na Slovenskej univerzite v Bratislave mu vychádza knižný debut *Prečitaté ohnívá* (1943) s ilustráciou akad. mal. Ladislava Záborského. Odborná kritika privíta túto knihu veľmi pozitívne. O štyri roky Jurinovi vychádza ro-

mán *Kameň na kameni*. No už po februári 1948 si Jurina zvolil radšej odchod do emigrácie. Neemigroval kvôli lepšiemu životu, ekonomickému zázemiu, ale ako nezmieriteľný odporca režimu, zástanca slovenskej štátnej samostatnosti vedel, že by sa skôr či neskôr ocitol v konfrontácii z primitívnošťou a neľudskosťou nastupujúcej moci. Rodený spisovateľ ku svojej tvorbe potreboval slobodu a nie zvieraciu kazajku červeného režimu. Radšej teda zvolil cestu exilu, ale možno ešte horší bol pre neho exil vnútorný, kedže sa v drvinej väčšine svojich diel vracia ku svojej asi najväčšej láske - ku klokočovským vrchom a ľuďom tu žijúcim. Majstrovsky opisuje jednoduchých ľudí, čo ani neskrýva, keď hovorí, že ich vo svojich poviedkach oslávil.

Postupne mu vyšli cenné diela Z reči do reči, Dávno a potom, Daň z krvi, Jazva, My vrchári, Šlapaje. V roku 1991 sa sice nie fyzicky, ale dielom Návrat na výšiny vracia na rodné Slovensko. Neskôr symbolicky práve v Spolku sv. Vojtechu v Trnave, kde kedysi v mladosti pracoval ako vedúci vydavateľského oddele-

nia, mu vychádza kniha Pred anjelským trúbením (1994). V tom istom roku, desať minút pred silvestrovskou polnocou, však Jurina v Melbourne zomiera...

Samostatne by sme sa mohli venovať jeho prekladateľskej i publicistickej tvorbe na stránkach viacerých slovenských krajanských novín, alamanachov i kalendárov, kde jeho novely patrili ku skvostom slobodného slovenského literárneho ducha vo svete. Napokon ani jeho Kysuce nezostali ľahostajné a v roku 2000 mu vychádza v Čadci kniha Diera do sveta s majstrovským úvodným slovom Viliama Judáka, súčasného nitrianskeho biskupa. V rodnom kraji si jeho pamiatku pripomínajú každročne festivalom duchovnej literatúry Jurinova jeseň. V Kysuckej knižnici má pamätnú izbu, spolu s Jánom Harantom pamätnú tabuľu v Turzove a ďalšiu aj v rodnom Klokočove. V roku 1996 vyšiel oňom zaujímavý zborník v Matici slovenskej a v roku 2009 vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov komplexná monografia o živote a diele tohto spisovateľa s názvom Exulant, ktorý neodišiel.

Jurina svojimi dielami išiel a stále ide čitateľovi pod kožu, do hlbky zmyslov, citov i myšlienok. Možno ho považovať azda za najsilnejšiu morálnu osobnosť spomedzi kysuckých literátov a je až prekvapujúce, kol'ko aktuálnych myšlienok sa nachádza v jeho knižkách. S kronikárskou presnosťou sa vracal na miesta detstva a vykresloval osudy ľudí i krásy kysuckej prírody. Silná kresťanská viera, lokálpolitismus i prirodzené slovenské vlastenectvo mu boli všetepované už od mladosti a charakterizovali jeho osobnosť po celý život. Jeho vrchársku tvorbu možno považovať za najprínosnejšiu práve pre historický kysucký región a následne pre slovenský exil. Skromnosť a otvorenosť ho charakterizovala po celý život...

Tribún austrálskych Slovákov

Kto by zabudol na vôňu rodnej zeme, na prostredie, ktoré sa človeku vtlačí kdesi hlboko ako nezmazateľná pečať? Každý má svoju kotvu v srdci, svoju prisúdenú zem, svoju vlast. Vo chvíľach, keď sa pod-

lamujú kolená a človek už nevláde, slúžia tieto hodnoty ako oporný pilier. Spisovateľ P. H. Jurina neboli výnimkou, bol skôr typickým príkladom. Rodák z Klokočova, ktorý si, prinútený novými okolnosťami, začal hľadať nový domov. Ďaleko ho vietor (či okupácia krajiny) zavial od Chalupiska, od Chovančíkovej jamy, od milovaného kraja. Na rodnú otčinu zostali spomienky na celý život a „len“ jej vyznaná láska v riadkoch textu na papieri.

Azda najvhodnejším a najpriliehavým pomenovaním exilu, vystihujúc jeho podstatu, sa stala myšlienka Karla Hvížďala, nestora českej žurnalistiky: „*Skúsenosť exilu sa v posledných desaťročiach stáva základnou skúsenosťou ľudstva...*“ Fenomén slovenského zahraničia začal v spoločnosti výraznejšie rezonovať najmä v poslednom období. Zrkadlom doby sa stala periodická tlač krajanov, ktorá ako samostatná špecifická kronika zachytávala život príslušnej komunity. Hoci Austrália nepatrila medzi najfrekventovanejšie cieľové stanice slovenských exulantov, postupne sa tu usadila a vyprofilovala zaujímavá, približne

dvadsaťtisícová diaspora krajanov, ktorá bola od rodného Slovenska najvzdialenejšia. Nie však duchovne. Medzi najvýznamnejšie osobnosti tunajších Slovákov nepochybne patril práve spisovateľ a publicista Pavol Hrtus Jurina... V súčasnosti sa opakuje v rôznych podobách reality šou toho, čoho svedkom a priamo zainteresovanou osobou vo vtedajšom tzv. slobodnom sa stal svete v čase studenej vojny i P. H. Jurina. Kvalita diela sa nerovnala čítanosti či sledovanosti. „Aká je teda kvalita, o ktorej hovoríme, ak berieme do úvahy účastníkov týchto mediálnych systémov? Je to tá kvalita, ako ju chápeme my, vedci, kvalita, ktorá vyhovuje z hľadiska úspešnosti mediálnej prevádzky, alebo je to kvalita, ktorú hľadá a nachádza konzument a recipient v produktoch všetkých médií? Dohoda na všeobecne platných kritériách v žurnalistike je iba želaním. Diskusie o kvalite budú vždy sprevádzané ideologickými, profesionálne etickými a v neposlednom rade hospodárskymi faktormi, a čiastočne sú dokonca determinované.“

Jeho tvorba nebola ani zdľalek možutne propagovaná a publikovaná,

ako tomu bolo u jeho súčasníkov, spisovateľov tvoriacich na Slovensku, poplatných v nejednom prípade dobe totalitnej komunistickej moci. To P. H. Jurina neraz ostro odsudzoval (prípady Vojtecha Mihálka či Karola Rosenbauma). V Austrálii, ale aj v celom slovenskom krajskom svete nemal možnosť osloviť taký počet potenciálnych čitateľov, ako spisovatelia na Slovensku. Navyše v tom čase sa u nás čítalo podstatne viac. Jeho priateľ, exilový súputník v Austrálii, historik František Vnuk si zapomína na odmietanie P. H. Jurinu pokračovať v literárnej tvorbe: „V minulosti sa niekoľko ráz zapovedal, že už nenapíše ani jeden riadok. Vraj pre koho a načo? Ale, chvalabohu, dlho nevydržal. Písanie potreboval pre život tak naliehavo ako dýchanie.“

Pavol Hrtus Jurina sa nedal počuť prvýkrát, že odmietol písanie ďalej. Jeho určitá zatrpknosť bola všeobecne známa. Už v roku 1964, po vydaní prvej jeho knihy v Austrálii písal vtedajšiemu zodpovednému redaktorovi Slovenského štítu Bernardovi Navrátilovi: „...je dosť možné, že v dohľadnom čase ma znova budete prosiť o príspevky do Štítu.

Robil som tak vždy s ochotou, ved’ mi bol Štit vecou srdca. Bol som mu pri zrode, ba aj meno som mu dal, preto tým trpkejšie mi padne lúčiť sa s ním. To akoby som trhal kus vlastného tela. A predsa nevidím iného východiska. Sú medze trpežlivosti a skoro by som povedal – zdravého rozumu.” Vzápäť uviedol skúsenosti z predaja jeho knihy Z reči do reči. Jeho znechutenosť oprávnene pramenila najmä z nedocenia. Krajania nedokázali v tom čase pochopiť veľkosť jeho úsilia a kvalitu diela. Braková, komerčne zaujímačná, no duchovne chudobnejšia tvorba oslovovala už v tom čase naplno čitateľskú verejnosť, čo P. H. Jurinu značne roztrpčovalo. „*Bieda bola a je údelom slovenského spisovateľa v exile. Ale tak nám treba. Aj na prváku abecedu nám treba privyknúť. Bolo mi všelijako, keď sme toť vlni preberali v škole americký román od H. Lee ‘To kill a mockingbird.’ Hned na prvej stránke obálky mi to dávajú poňuchat. Píše sa tam veľkými literami, aby mi to bilo do očí: Táto kniha vyšla zatiaľ v náklade jedenásť miliónov exemplárov! Tu si tie nuly domýšľame a fantáziou pridávame.*

Alebo si pohrávame s nimi ako kocúr s myšou pre vlastnú pasiu. Alebo im dávame metaforický význam, že je to vlastne o nás reč a o hodnote, na ktorú sme zredukovaní. Drahó sme platili za dúšok slobody. Nulami.“

Zaujímavou skutočnosťou bolo, že P. H. Jurina pri knižnom publikovaní nezriedka prerábal jednotlivé prózy. Konkrétnie novelu Rana uverejnili v knihe Jazva, ale pod iným názvom a s pozmeneným textom. Novelu V troch vodách uverejnili zasa v knihe Pred anjelským trúbením, v tomto prípade ako tri samostatné novely.

Život v exile

Po prevzatí moci komunistami Pavol Hrtus Jurina 1. mája 1948 emigroval cez Česko (AŠ) do Nemecka (Schwabach pri Norimbergu, Amberg), kde zostal v zbernom tábore utečencov v americkom okupačnom sektore Nemecka. Začiatkom decembra 1948 odcestoval loďou do Austrálie a nikdy sa odtiaľ fyzicky už nevrátil. Od januára 1949 pracoval v južnej Austrálii ako stavebný robotník, vo fabrikách a tiež ako že-

lezničný robotník Juhoaustrálskych železníc v stanici Tailem Bend pri rieke Murray. Stál pri vzniku Združenia austrálskych Slovákov, spoluľazkladal časopis Slovenský štít, ktorému dal aj názov. V polovici januára 1951 zmenil zamestnanie a začal pracovať v Melbourne ako úradník vo firme Olympic Cables. V rokoch 1952 - 1962 bol zamestnaný v strojárskej firme Vickers Ruwolt - Heavy Engineering v Melbourne. V decembri 1955 sa oženil s chorvátskou emigrantkou Dariou Šupičíčovou, pochádzajúcou z osetrova Silba v Dalmácii, s ktorou prežil bezdetné manželstvo. Neraz vo svojich prózach spomína fiktívneho syna s menom Marián (volal by sa tak z úcty k Panne Márii). V období 1962 - 1985 pôsobil Pavol Hrtus Jurina ako profesor latinčiny, literatúry a filozofie na austrálskych katolíckych stredných školách Marist Brothers College v Mount Waverley (predmestie Melbourne) a St. John's Regional College v Dandenongu. Od jeho blízkeho rodinného príslušníka sa nám podarilo zistiť pomerne málo známy fakt, že v Austrálii vlastnil aj mäsiarstvo.

V Melbourne mu v roku 1964 vysla prvá exilová kniha *Z reči do reči* o zložitých osudoch prvých Slovákov v Austrálii. O päť rokov vydal v Melbourne ďalšiu knihu *Dávno a potom*, v ktorej sa vrátil k motívom rodných Kysúc. Slovenskí jezuiti v kanadskom Galte mu v roku 1972 vydali vo vydavateľstve Dobrá kniha zbierku meditatívnych próz *Daň z krvi*. V roku 1979 vydal dve nové knihy: desiatke noviel dal názov *Jazva* a knihe próz s kysuckou tematikou *My vrchári*. O tri roky neskôr vydal knihu reflexívnych próz a esejí *Šlapaje*.

Za nezávislosť Slovenska

Hodnotovo P. H. Jurinu úplne prirodzene formovalo jeho kysucké okolie v mladosti a aj štúdiá v Nitre a v Bratislave. Hoci sa politicky výrazne neangažoval, poznačila ho i doba národnej emancipácie a študentský život v prvej Slovenskej republike. Zastával nekompromisné stanoviská i voči ideológii, ktorú neuznával. „Komunizmus nemá miesta pre prísneho Zákonodarcu, podľa toho vyzerajú aj jeho praktiky. Päťde-

siat, šesťdesiat miliónov mŕtvych. Ktože ich spočíta? Všetko hekatomby na slávu Marxovi a jeho poskokom typu Lenínovho a Stalínovho.“

Nehanbil sa verejne odsudzovať, otvorene kárať a vyjadrovať názor proti názorom iných. Do protikladu stal sa slovenské a neslovenské, neraz proti slovenské. Nepatril k obdivovateľom Eduarda Beneša. „*Ved’ ten krpatý lancušník, ako by ho nazvali moji Kysučania, zúril proti všetkému, čo chcelo byť slovenské. Rešpekt? Rozhodne nie pre Beneša.*“ Súdil, karhal a kritizoval. Ale i nekonečne miloval svojich rodákov, ku ktorým chcel tak veľmi patriť a ku ktorým aj patril. Jeho názory na štátnu samostatnosť Slovenska boli jasné a nekompromisné, dlhé desaťročia patril k jej vášnivým zástancom. Napokon sa jej obnovenia v roku 1993 dožil. Patril k zástancom všetkého slovenského. Nebol len Slovákom v Austrálii, patril ku skutočným osobnostiam celosvetového slovenského krajanského života. Človek rozhľadený, milujúci a hľadajúci pravdu svojich vrchárov. Aj keď stále nedocenený, svoj odkaz ukryl v knižnom diele a publicistike, ktoré po sebe zanechal.

P. H. Jurina rád spomínal na pochutné časy, ked' Slovensko získa-
lo v roku 1938 najskôr autonómiu
a o takmer pol roka aj štátnu sa-
mostatnosť: „*Úprimne sa priznám,
trochu som sa hanbil, že som prišiel
do Bratislavu už prineskoro. Drmalo
to nami študentmi na nitrianskom či
akom gymnáziu, ked' sme dychtivo
sledovali, ako sa naši Svoradovčania
držali v roku 1938, ba ešte i v prvých
mesiacoch tridsiateho deviateho, či
vlastne vtedy najviac, ked' sa sloboda
rodila. A my sme medzi nimi neboli.
Drmalo to nami, nedalo posiedieť.*“

Ani po rokoch sa Pavol Hrtus Juri-
na nezaprel, ked' v rozhovore pre ča-
sopis *Život* v roku 1991 bez okolkov
zopakoval svoje názory na vtedajšie
politické dianie, novodobú národnú
emancipáciu Slovákov: „*Je mnoho
takých aj tu medzi nami, čo portré-
tujú Slovensko ako český appendix,
len čosi ako prívesok, v lepšom prí-
pade ako dve zrastené blizňatá. Teda
ja medzi nich nepatrím. Počúvajte
Ďuricu a Vnuka, nie tých, čo utiekli
od mníchovského plného válova, kde
velebili čechoslovakizmus. Ťurica
a Vnuk vám povedia, kde je pravda:
Slováci majú Božie i prirodzené prá-*

vo riadiť si vlastný osud. Nepúšťajte na nich kadejakých strašiakov, nena-dávajte im preto do klérofašistov. Ak sa nechcete pripojiť, aspoň ustúpte

a nehulákajte, neprehlušujte hľasy, čo doliehajú od brehov Kysuce, Váhu, Hrona i Oravy: Žije, žije duch sloven-ský, bude žiť naveky...“

Ladislav Hrubý

Žilinský rodák (11. 9. 1957), pedagóg, redaktor a prozaik pevne spätý životom i dielom s Kysucami. Zákonite a logicky literárne začínajúci textami o každodennej realite v tejto časti Slovenska v periodikách i zborníkoch (**Na večeru budú štvorlístky**, 1984; **Druhý dych**, 1985; **Variácie na život**, 1986; **Kruh**, 1987), neskôr pokračujúci aj knižne s podobnou tematikou, doplnenou o zvláštnu magickosť v novelách a zbierkach poviedok: **Ružová ako sen** (1986), **Kráľovstvo na zemi** (2004), **Zázraky pod Kýkulou** (2005), **Legenda o samote** (2006), **Tajomstvá hackovských záhrad** (2007), **Hostia z hraničného mesta** (2009) a **Cesty na vrch Sad** (2010). Mladým čitateľom je určený jeho fiktívny cestopis v čase **Brána do zabudnutého údolia** (2012). Žije a tvorí v Krásne nad Kysucou, je členom Žilinskej odbočky SSS. Ako ukážku z tvorby prinášame poviedku charakteristickú pre autorovu tvorbu.

Nora

V súvislosti s novými okolnosťami, ktoré sa objavili v istom mojom zamotanom prípade zlyhania a odčudzenia, keď som si zrazu prestal rozumieť s ľuďmi okolo seba, lebo som si dačo namýšľal a domýšľal, až z toho vznikol nepredstaviteľný chaos, môžem povedať len toľko, že som mal vlastne šťastie. Keď som mohol včas vycúvať z problémov a dostať sa do víru tých zvláštnych udalostí, o ktorých sa chystám porozprávať...

Mal som vtedy neuveriteľne veľa času. Vyriešil som všetky úskalia, týkajúce sa nášho solídneho environmentálneho projektu, a to od jeho prvotnej prezentácie pred fórom odborníkov, až po získanie finančných prostriedkov prostredníctvom gran-

tu. Tak bola báza projektu funkčná, mohlo sa pristúpiť k jeho zjednoteňiu a realizácii. Na to som však už príliš nemyslel. Skôr som potreboval načas vypnúť od toho množstva úkonov a povinností, čo sa mi počas výskumu nahromadili v živote. Aspoň na určitú dobu na všetko zabudnúť.

Vedel som, že v meste ostať nemôžem. Vyrazil som teda do sveta, do jeho skrytých zákutí, absolútne odlišných od bežného civilizovaného života. Zamýšľal som dostať sa na chalupu medzi kopcami. Kúpil som ju pred niekoľkými rokmi v jednom Bohom zabudnutom hornatom kraji. Manželka tam so mnou príliš nechodila. Bola absolútou milovníčkou mestského spôsobu života so všetký-

mi jeho starosťami a radovánkami, nedokázala sa ho zrieknuť. Ani na niekoľko dní. Raz sa mi ju sice podarilo prehovoriť, no až medzi vrchy sa nedostala. Pod svahom si stopla prvé auto, akéhosi chalupára, ktoré ju zviezlo späť do doliny. Lebo vrchy po celom Slovensku aj teraz okupujú podobní milovníci chalupárskeho spôsobu života, terigajú sa autiakmi po kamenistých vrchovských cestách a majú z toho radosť.

Ani teraz som manželku so sebou nevzal. Vlastne bola na služobnej ceste. Medzi vrchy som sa dostał pomerne neskoro, krajina pod vplyvom nastávajúceho šera postupne tmavla. Vždy išlo o ten zvláštny úkaz, keď sa obloha po západe slnka naposledy intenzívnejšie zapálila, no predmety a ľudia pod ňou sa už začali strácať v temnote. Osada vyzerala prázdna, usadená v podvečernom tichu. Zrejme som prišiel v období, keď tu bolo málo chalupárov. Možno napokon budem v osade sám, napadlo mi, keď som vystupoval po schodoch k vchodovým dverám. Sám uprostred divčiny! Lebo všade naokolo sa rozprestierali nekonečné lesy. Nech sa deje, čo sa deje! Nebojím sa nijakej divoči-

ny, možno horšia je tam dolu, odkiaľ som prišiel. Tu si v pokoji oddýchnem, načerpám nové sily. A keď bude treba, vrátim sa. Budem pokračovať v práci, v tých svojich výskumoch smerujúcich k neustále sa zvyšujúcej technickej vyspelosti sveta...

Oj, ale si fandím! Mal som celkom dobrú náladu. Bez nátlaku a kadej-akých vplyvov som sa teraz mohol celkom slobodne rozhodovať. Nič ma neomínalo, nič netlačilo. V po-koji som sa poobzeral po okolitej krajine. Celá sa ponorila do tieňa, len vo veľkej diaľke sa vynímali slnkom ožiarene končiare Malej a Veľkej Fatry. Chystal som sa odomknúť dvere a vtedy pod schodmi niečo zašramotilo. Ozvalo sa slabé zavŕchanie. Pes! Sedel na priestranstve po-niže schodov a uprene ma pozoroval. Priznám sa, nebolo mi všetko jedno. Bál som sa čo len pohnúť. Kým odo-mknem dvere, pes vyštartuje a bez problémov ma napadne. Čo je to za psisko? Určite nejaký zatúlaný tvor. A hádam aj nešťastný. Alebo čaká na priateľskú ruku. Takú, čo by ho pohladila. Pes sa zrazu zdvíhol zo svojho miesta a odbehol. Stratil sa za ohybom osadnej cesty.

Spal som celú noc, až ráno ma zobudil hluk. Ktosi búchal na vchodové dvere, ktoré som mal zo zvyku zamknuté. Zistil som, že som zaspal oblečený. Večerný horský vánok ma natol'ko omámil, že som sa ani nesťačil vyzliecť. Nevstal som však dolámaný, ako sa mi doma dosť často stávalo, ale naopak, cítil som sa pružný a plný dobrej nálady. Otvoril som, vo dverách stálo chlapča, možno jedenásť-dvanásťročné, zrejme v osade prázdninovalo s rodičmi. Za jeho chrbotom sedel pes, zlatý retríver. Ved' toho psa dobre poznám, prekvapil som sa. Včera takto vyseďával pod mojimi schodmi!

- Ujo Šotek z hájovne vám oznamujú, aby ste sa u neho zastavili, - zvestoval chlapec.

Šotek, Šotek, opakoval som si vyslovené priezvisko. Nebodaj Ondrej Šotek?! Ondro! To by bola náhoda! Obrátil som sa na chlapca, aby som sa ho spýtal, ako ten Šotek vlastne vyzerá, no chlapča už bežalo hore osadou lúkou a zlatý retríver sa hnál za ním.

Netušil som, kde sa hájovňa nachádza. Doteraz som ani nevedel, že existuje, nepotreboval som ju hľa-

dať. Ale je tu Ondro Šotek! Bude to on, lebo dokáže byť všade. Spoznali sme sa ešte počas vysokoškolských štúdií. Chodieval zo Zvolena do Bystrice za mojím spolubývajúcim a priateľom Tiborom. Boli nižšie ročníky a obaja predtým absolvovali nejakú strednú lesnícku školu. Lesníci, chlapi hôr! Tibor zdarne vystudoval učiteľstvo.

Vybral som sa teda hľadať hájovňu. Domnieval som sa, že v osade nikoho nenájdem, ba že tu budem načisto sám. Prekvapilo ma, koľko je tu zrazu národa. Včera som nepočul, že by sa v okolí ozval čo len jediný hlások. Predpokladal som, že chalupári museli prísť až po mne. Teda buď neskoro večer alebo skoro ráno. Len teraz som si uvedomil, že je sobota začiatok víkendu. Mnohí včera skončili prácu, preto prišli do osady neskôr. Mohol som sa s nimi len zvítať. Pri každom som sa zastával a pýtal sa na hájovňu. Ale až od ľudí z drevenice nad starou, vyše storočnom lipou som sa dozvedel, že musím prejsť cez nedaleký lesík i šíru poľanu a že niekde na tých miestach nájdem hájovňu. Dlhú dobu vraj bola opustená, no nedáv-

no sa do nej nasťahoval nový hájnik. A ako vyzerá? Nikto ho poriadne nevidel, lebo väčšinou brúsi po lesoch a dolinách.

- Chodieva k nemu tiež nejaká slečna, - tajnostkársky, takmer pološepkom mi oznamil osadník z drevenice. Mal vysmiate oči a veľkú plešinu.

- To bude jeho zákonitá manželka! - zakrákorila mu nečakane za chrbtom jeho žena. Zjavila sa ako duch.

Radšej som sa podňakoval a pobral sa ďalej. Hájovnu som našiel na čistine medzi dvoma pásmami lesa. Pobobala sa na maringotku, len bola z dreva. Na boku pôvodnej konštrukcie spravili prístavbu a zo strechy vytrčala rúra komína.

Naproti mi vybehol zlatý retríver, za ním chlapiec, malý posol. Znovu som stŕpol, lebo pes vyplazoval jazyk a ukazoval mocné zubiská. Správny strážca, pomyslel som si.

- Astor! - počul som chlapcov hlas. Pes Astor ma zaviedol k hájovni, vo vnútri ktorej už čakali dva chlapí. Hájnik Ondro sa pri mojom príchode zdvihol zo stoličky. Na doske stola stála fľaša a vedľa nej pohárik. Cez okno prefukoval slabý vánok. Pohrával sa so záclonou.

- Vitaj, Šaňo! - kričal na mňa ma hostiteľ s otvoreným náručím.

Bol to on, Ondrej Šotek! Vzrastom nízky, či skôr krpatý. S plavými vlasmi a zeleným klobúkom na hlave. Často býval červený v tvári. Aj teraz mu horrela, ale zrejme od vypitých pohárikov. Tuho ma objal a hned' aj usádzal k stolu.

- Nech sa páči, pán inžinier! - svižne poskakoval na svojich čulých nožičkách: - Ked' som sa dozvedel, že si prišiel, hned' sa čosi vo mne pohlo. Asi staré dobré časy! Tak si sadni, ked' si u mňa. Len na chvíľu, namojdušu! Ešte ma čaká hromada roboty...

Stavať sa mu na odpor nemalo zmysel, poznal som Ondra veľmi dobre. Mal svoje predstavy a zásady a bol veľmi tvrdohlavý. Vypil som s chlapmi zo dva poháriky. Vždy sme, ako si pamätam, pili do páru. Aby sme, vraj, chodili rovno!

Ondro mi potom prezradil, že sa trápi. Zamiloval sa do nejakej peknej baby, no tá mu robí prieky. Aj v noci odišla z ničoho nič z hájovne.

- Nechala ma samého, ale vráti sa, - presviedčal mňa a zároveň aj seba: - Vždy ju vrtochy po čase prejdú. Je to moja favoritka!

A kvôli tomu ma voláš do hájovne, pomyslel som si v duchu, no nahlas som nepovedal nič. Ondro však ako by čítal moje myšlienky. Do ruky mi vložil palicu, lieskovicu, pekne vyčifrovanú ornamentmi. Aby som sa mal vraj o čo opierať. Sám si ešte aj ruksak na chrbát vyložil.

- Som rád, že si prišiel, - ešte raz ma kamarátsky potľapkal po pleci.
- Pôjdeme pozrieť do hory označené stromy. Čo sme tu s Krištofom nestihli, urobíme dnes.

Priznám sa, do lesa sa mi príliš nechcelo. A ešte značkovať nejaké stromy! Som mestský človek, nemôžem ísť do všetkého hrá! Ondro mi však chcel ukázať iba svoj revír. Keby som s ním teraz nešiel, nikdy by mi to neodpustil! A tak som sa pekne-krásne zaradil za dvoma pochodujúcimi. Vpredu Ondro, za ním Krištof, na chvoste som ostal ja. Spolu sme hľadali kriedou označené smreky, určené na výrub. Ondro ich kontroloval a pečiatkoval ďalšie stromy. Dopĺňal stromový inventár určený na priemyselné spracovanie. Zastali sme až na jednej čistine vysoko v horách. Pousádzali sme sa na pníky, Ondro vytiahol z ruksaku

fľašku. Vypili sme na zdravie aj na úspešnú robotu.

- Neboj sa, zdravý vzduch pomôže stroviť akékolvek množstvo pálenky, - pobádal ma: - Ba ešte aj poriadne vyhľadneš. Tu v horách by človek niekedy klince hrýzol...

Ondro Šotek mi potom rozprával o svojom panstve. Je to vraj samá divočina, no práve preto sa mu tu páči. Vo vedľajšom revíri je iná situácia. Tam pília stromy ostošest, ostávajú len holé rúbaniská. Svahy vrchov sú už vyholené ako hlavy niekdajších regrútov. Miestni sa začínajú stážovať, zatiaľ märne. Po nadmernej a nekontrolovanoteľnej ťažbe im povyschýnali studničky. Majitelia lesov sa cítia mocní a neohrození. Nepozorajú na následky, pre nich je prvordý zisk. Rúbu a režú, pília a sekajú, zvážajú...

- Ludia sú v dnešnej dobe hluchí a slepí! - trpko skonštatoval hájnik Ondro. - Všetko speje kamsi do záhuby. Nedá sa zastaviť ten kolotoč...

Hora Ondreja Šoteka je panenská, bujná, podobá sa pralesu. Stahujú sa do nej zvieratá z okolia, hľadajú úkryt. Dokonca aj rysy a medvede, ktoré snoria po koristi. V doline ne-

ďaleko potoka nedávno našli strhnutú laň. Vlci ju prenasledovali cez niekoľko revírov.

- Som rád, že som tu, - povedal hájnik: - Vypime si na moju krásnu horu!

Ako sa k samotnému revíru dostal, o tom už nehovoril a ja som sa ho ani nepýtal. Tešilo ma, že je spokojný a že ho práca napĺňa. Možno práve po takomto revíri vždy túžil. Neporušenom a mocnom, lebo mu sám vo svojej majestátnosti a podmanivej kráse dodával životnú silu... A predsa hájnika niečo trápilo, škrelo. Hoci mu už išlo na štyridsiatku, nedokázal sa oženiť. Do hájovne a revíru by sa zišla šikovná hájnička. Peknú ženičku Ondro našiel, to je tá, čo chodí na vrchy. Volá sa Nora.

- Je však strašne pyšná, nedá sa pripútať k horám a k hájovni, - sťažoval sa mi Ondro. - Odíde nečakané do doliny, no potom sa vždy vráti. Dokedy...?

Prešli sme kusisko lesa a natrafili sme na nový posed. Vyšli sme naň a najedli sa. Ondro doniesol rezne, vraj mu ich pripravila tá jeho milá. Z posedu bolo vidieť okolité kopce. Mnohé z nich naozaj stratili svoju

sýtu zeleň a ostali obnažené. Nezvratne a hrozivo. Zle sa na to celé pozeralo! Príklad bezbrannej prírody? Určite nie! Príroda má svoje vlastné mechanizmy obnovy, ba dokáže aj trestať. Záleží na tom, kol'ko súdnosti ešte v človeku ostalo...

Dorazili sme flášu, ďalšiu sme pri sebe nemali. Ondro nás zaviedol do jednej húštyny. Jeho hora bola naozaj vzorne udržiavaná. Žiadny kôrovec ani iný škodlivý hmýz, na ktorý sa ostatní pred ťažbou tak vehementne odvolávali. Mäkkú lesnú prst na úseku nahradila kamenistá pôda. Skál pribúdalo, ukazovali sa celé steny. Pod jedným previsom sme zbadali dieru.

- To je líščia nora, - zašepkal hájnik.

Čo chce teraz hájnik robiť? V nore určite budú líšky. A naozaj! Zbadali sme dve líšťatá, ktoré doteraz zakrýval veľký balvan. Ondro sa im vybral v ústrety. Krútil som hlavou. Ak je nablízku líška, napadne ho, bude si celkom prirodzene brániť mláďatá. A ešte k tomu z Ondra cítiť alkohol! S obavami som pozrel na Krištofa. Chlapík sa však usmieval, oči mu žiarili od spokojnosti. Žiad-

ne obavy nemal. Ba akoby sa vo výjave vyžíval.

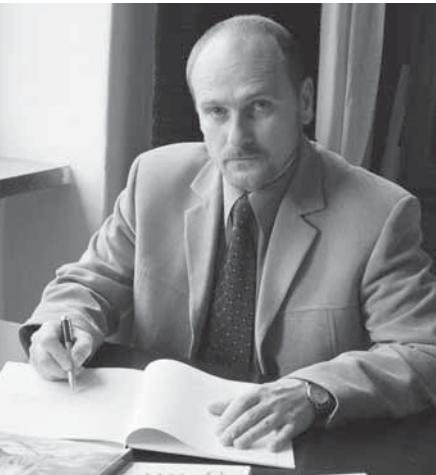
- Ondro im nesie jedlo, - vysvetľoval potichu. - Chodieva tu pravidelne, odkedy objavil noru...

- Pravidelne? - nešlo mi do hlavy.

Krištof si však rýchlo priložil prst na ústa, od vypitého alkoholu a pridúšaného smiechu celý očervenel. A zrazu som pochopil. To sú mi veci! Ondro Šotek sa naozaj nezaprie, vždy mal bláznivé nápady. Kŕmením malých líšok pri líščej nore akoby si chcel pripomenúť a pritiahanuť k sebe tú svoju Noru... Bláznivý

šotekovský nápad! Nešťastná a dosiaľ nenaplnená láska! Milá Nora mu upiekla rezne a odišla dolu do doliny. Ondro teraz nimi kŕmi líšťatá...

Vracali sme sa späť do hájovne. Kráčali sme po pomerne širokej lesnej ceste. Zrazu sa za našimi chrbtami objavila obrovská tatra s prívesom, doplnia naložená siahovicou a za ňou sa rútil ďalší nebezpečný náklad. Mechanizmy rozvírili na ceste neskutočné kúdoly prachu. Nedalo sa dýchať, kašľali sme. Lesná cesta bola hranicou medzi dvoma revírmami: Ondrovým a...

Milan Igor Chovan

Ružomberský rodák (24. 11. 1963), pedagóg a informatik, spisovateľ a organizátor literárneho života (v roku 2011 napr. spoluorganizoval medzinárodný Literárny klub ružomberských spisovateľov). Autorove spisovateľské začiatky boli orientované na mladého čitateľa hravými i poučnými knihami **Terezkin košíček** (2003), **Kvietkovníčkovia** (2004), **Maľované leto** (2005), **Deti Tatransky** (2006), **Z orechovej škrupinky** (2008), **Stromovníčkovia** (2009), ktoré spravidla vychádzali i v českých prekladoch a v Braillovom písme pre nevidiacich. Širšiemu vekovému publiku venoval sériu knižných povestí, bájok a povedačiek o Liptove (**Ružový grúň**, 2005; **Sokolčianska mladucha**, 2006; **Strážcovia hôr**, 2009), ako aj historický román **Pribina - meč a kríž** (2010), legendu **Dedičstvo Atlantídy** (2011) a na seba nadvážujúce romány zo súčasnosti **Modrý ypsilon** (2007) a **Základný hriech** (2012). S poéziou autorsky koketuje v obrazovej zbierke **Ked duša hľadá** (2011) a v sprievodných textoch k nástenným kalendárom (**Kriváň Slovensko 2011** a **Maľované svetlom 2012**). Žije a tvorí v Ružomberku, je členom Žilinskej odbočky SSS. Ako ukážku z tvorby prinášame jednu z povestí viažucu sa k jeho rodisku.

Povest' o ružomberskej ruži

Ružomberok bol oddávna centrom Dolného Liptova a aj dnes je známym mestom. Podstatne menej však vieme o jeho začiatkoch. Isté je, že osídlenie na sútoku Váhu a Revúcej nevzniklo náhodne. Poloha na križovatke ciest vedúcich údolím spomínaných riek a pokračujúcich ďalej na sever cez Oravu až do Poľska, priala nielen obchodu, ale umožňovala šírenie remesiel, kultúry, poznania a vzdelanosti. Výhodné miesto dáva prirodzený stimul na osídlovanie, čo sa uplatnilo aj na Dolnom Liptove. No Ružomberok na rozdiel od ostatných slovenských miest prešiel predsa len trochu odlišným vývinom. Inde pociťovali potrebu chrániť si majetok a životy hradbami,

ale Ružomberčania si s opevnením starosti nerobili. Na prvý pohľad nevýhoda pripomínajúca ľahkomyselnosť mala aj svoju praktickú stránku. Kým opevnené mestá nepriateľ obliehal, urputne dobýval, rozzárený lútym bojom zabíjal, raboval a plienil, v otvorenom Ružomberku si mohol túto drinu odpustiť. Isteže, v pochutných časoch minulých storočí sa mestom prevalili mnohé vojská, ale nakrúmené jedivom domácich a odpočinuté v ich teplých domoch mohli po krátkej prestávke postupovať ďalej. Úbytok na zásobách či peniazochoch bolí menej ako strata strechy nad hlavou a či dokonca života. Možno práve vďaka absencii mestských hradieb Ružomberok nevypálili, ne-

vyplienili a nezborili ani tí najhorší nepriatelia. Využili ho sice, ale napokon zakaždým odtiahli preč.

Najstaršie liptovské dejiny začali popri pôvodnom slovenskom obyvateľstve postupne dopĺňať vlastným vkladom aj cudzí pristáhovalci. Keď sa do sveta rozniesla správa o tunajšom rudnom bohatstve, prichádzali sem najmä Nemci. Tých na Dolný Liptov prilákalo predovšetkým zlato. Z bohatstva drahého kovu vykvitla najprv Nemecká (dnes Partizánska) Ľupča a neskôr aj Ružomberok. Nemeckým osadníkom učaroval nielen výhodnou polohou, ale aj krásnym prostredím, ktorému dominoval ružami obrastený kopec. Rosenberg bol teda príznačným pomenovaním nádhernej a na osídlenie ako stvorennej lokality. Mesto však kvitlo nielen ružami. Bohatstvo zlatého kovu pritiaľo po baníkoch, zlievačoch a kovotepcoch aj kupcov, obchodníkov a remeselníkov najrôznejšieho druhu. Všetky tieto krky potrebovali jest, preto sa začalo lepšie dariť aj roľníctvu, pastierstvu, rybárstvu, obchodu s potravinami a zároveň všetkým šikovným ľuďom, ktorí dokázali niečo užitočné vyrobiť. Veru,

ružomberské jarmoky bývali chýrne. Každý si tam mohol kúpiť, čo potreboval, prípadne predať, čoho mal nazvyš. Vzostup a prosperitu mesta si napokon všimla aj vtedajšia vrchnosť. V pamätnom roku 1318 poverenec a zástupca kráľa, župan Donč udelil Ružomberčanom základné mestské práva, a tak sa z Ružomberka stalo kráľovské mesto.

Ako ináč, aj tu prežívali ľudia svoje osudy. Priateľstvá, vzťahy, lásky, ale popri nich aj rôzne trápenia. Kto však rozmyšľa o zlom, keď prichádza na nové a pekné miesto?! Ani Štefan, syn kráľovského dvorana Georga, nevnímal život inak ako veľké šťastie. Bol mladý, bystrý, plný sôl a mladíckych ideálov. Sám nevedel, prečo si zamíľoval tento od svojho rodiska taký vzdialený chotár, no bol otcovi vdľačný, že ho sem poslal. Georg, dvoran a verný kráľov služobník bol doma veľmi zaneprázdený, no obchodné záujmy rodiny musel niekto zastať, a keďže Štefana považoval za svojho najschopnejšieho potomka, jemu pridelil úlohu rovnajúcu sa dôvere. Syn u panovníka dobre zapísaného, a preto aj náležite zámožného rodiča sa ubytoval na Likavskom hrade, pretože takéto bydlo

lepšie ctilo jeho honor. Zvykol si tu pomerne rýchlo, strava bola chutná a posteľ dostatočne mäkká, aby mohol na nej nielen odpočívať, ale aj snívať.

* * *

Cez obločné sklo dopadali na biele, jemnou čipkou obrúbený obrus mihotavé slnečné lúče. V podhradí sa rozkikiríkali kohúty hned', keď svetlo oblizlo drevený štít kurína. Krik hydiny Štefanovi neprekážal. Iný by si možno ťažkal na včasné ruch, ale Georgov syn sem neprišiel vychutnávať spánok v čistých perinách. Bystro vstal, umyl si tvár a po krátkej rozcvičke sa obliekol šikovne ako dobre vycvičený vojak. Potom svieži a upravený stlačil kľučku a veselo vykročil do nového dňa.

Z jedálne rozvoniava ranná vára. Prv než Štefan pojde, prezrie v ústach nahromadené lačné slinky.

„Vitajte, mladý páne! Nech sa páči k stolu.“

Prívetivý hlas hradného pána dodá Štefanovi smelosti. Vstúpi se bavedomejšie ako prináleží jeho citlivej povahy.

„Dobré ráno!“ pozdraví sa v súlade so šľachtickým vychovaním a dobrými mravmi.

„Dobré aj vám. Ako ste sa vyspali?“

„So spánkom nemávam problémy doma ani inde. Ostatne, nie je to prvá noc, čo u vás nocujem.“

„S radosťou badám, že sa vám na Likavskom hrade páči. Dúfam, že ma tušenie neklame.“

Správca hradu Hirkus hodí na Štefana pohľad plný priazne, lebo má záujem na jeho spokojnosti. Nesnaží sa však len kvôli jeho vplyvnému rodu, káže mu to aj zákon pohostinstva, ktorý rád uplatňuje najmä pri vzácnejších hostoch.

„Určite ste už hladní. Zacengáme na kuchárku, čo poviete?“

Hirkus je komický, ale Štefan sa nechce usmievať nad rámec slušnosti.

„Čo budeme mať?“ taktne zistuje.

„Včerajšie prepelice,“ odpovie priazňou vzácneho hosta polichotiený Hirkus a súčasne pochvalne dodá: „Musím uznať, že ste skvelý lovec.“

„Ďakujem, poľovačka ma baví, ale nie je to moja jediná záľuba.“

Hirkus, otec početnej famílie, zacíti náznak záujmu v Štefanovom sviežom mladíckom hlase. Najstaršia zo štyroch dcér je už súca na vydaj a syn dvorana by nebol zlá partia, práve naopak. Keby sa veci ubrali správnym smerom, Hirkus by mnoho získal, no vedel aj to, že nesmie žiadnym spôsobom zasahovať. Tým by poškodil nielen sebe, ale predovšetkým mladej začínajúcej sa láske.

„Záľuby sú jedna vec a povinnosti druhá. Povedzte, pán Štefan, ak to nie je tajomstvo, ako sa vám darí v povinostniach, pre ktoré ste sem prišli?“

Mladík musel s odpoveďou počkať, kým slúžka naservírovala jedlo. Potom si, domácom pánom horlivonúkaný, založil podbradník a s chutou zahryzol do pečenej hydiny.

„Hm, znamenité! Máte skvelú kuchyňu, pán Hirkus.“

„Nesťažujem si. Ale trvalo určitú dobu, kým som ich vyškolil. Ako stojíte s tou vašou prácou?“

Štefana nápadne nenápadná priponienka vráti k meritu veci.

„Stavba kostola na ružomberskom návrší prebieha úspešne a ako iste viete, máme nielen záujem, ale aj podiel na tomto diele. Mojou úlo-

hou je dohliadať na proces vnútornej výzdoby, umenie si totiž vyžaduje viac pozornosti ako bežné remeslo. Tým sa možejme nechcem znižovať zásluhy remeselníkov.“

„Ste spokojný s výkonom svojich ľudí?“

„Umelcov vybral otec a musím povedať, že mal šťastnú ruku. Fresky, obrazy, sochy, oltár i ostatné umelecké výtvory pôsobia harmonicky a ucelene. Myslím si, že Ružomberčania budú nanajvýš spokojní, ak nie priam nadšení.“

„Takže sa môžeme tešiť na vysviacku...“

„Tak rýchlo to zas nebude. Fortieľ si vyžaduje čas.“

„Isteže, ale nakoľko odhadujete dokončenie?“

Keby bolo na Štefanovi, s dostavbou by sa neponáhľal. Má totiž záujem zotrvať v Ružomberku dlhšie, než mu stanovuje otcov príkaz.

Hirkus, čítajúc v jeho zamyslenej tvári, raz-dva odhalí príčinu. Ked' Štefan mimovoľne flôchnie na portrét jeho najstaršej dcéry, odváži sa k osobnejšiemu prejavu:

„Som správcom Likavského panstva, pretože jeho skutočný drži-

tel', ctihodný pán župan Donč, venuje prevažnú časť svojich pracovných povinností riadeniu Zvolenského komitátu. Pokial' ide o môj rodinný život, viete o mne, že mám štyri deti. Všimol som si však, že z nich najviac pozornosti venujete mojej najstaršej dcére Valérii. Otcovská zvedavosť mi káže spýtať sa na dôvod."

Odhalenému Štefanovi nepožuté sústo zastane v hrdle a len pohotovosť spoločníka zabráni hroziacej mdlobe z pridusenia.

„Jedlo je veľmi chutné, ale nemal by som tak hľať,“ odkašle si mladík, ale svetaznalého Hirkusa svojou výhovorkou neoklame. Uvedomí si naliehavosť situácie a voľky-nevoľky musí s pravdou von.

„Ctihodný pán Hirkus, neopovažoval som sa k tomu skôr ako dozrie čas, ale teraz badám, že práve dozrel. A to aj bez môjho pričinenia.“

Dončov správca Likavského hradu, utvrdený vo vlastnom predpoklade, uprie na mladého dvorana zrak a nedabajúc na možné následky, nanajvýš prísne prereče:

„Čo je medzi vami dvoma, há? Chcem to vedieť hned' a zaraz. Vrat-te!“

„Zamiloval som si vašu dcéru, pane.“

„A ona?“

„Opätovala moju lásku.“

„Čo? Ako? Bez môjho vedomia?“

„Nehnevajte sa na ňu, prosím. Ona za nič nemôže. Podnet vyšiel z mojej stany vo chvíli, keď som jej pravdivo a úprimne vyjavil cit svojho srdca.“

„Nuž ale také niečo? A poza môj chrbát? To je opovážlivosť voči rodičom a neúcta k dcére. Valéria je počestná, aby ste vedeli a takéto pletky vrhajú tieň na jej dobrú povest.“

„Nevravte tak, pane, láska predsa nemôže nikoho pošpiniť, pretože je darom od Boha. Pochopte, prosím, cit, ktorý vzplanul medzi vašou dcérou a mnou je čistý a skutočný.“

„To si najprv overím!“

Hirkus schmatne zvonček a zatrepe ním vo vzduchu ako pri poplachu.

„Komorná! Komorná, kde si?“ skríkne do otvorených dverí.

Vzorne ustrojená osôbka pribehne v zlomku sekundy.

„Čo si želáte, pán veľkomožný?“

„Nech Valéria ihneď príde sem. Že jej rozkazujem.“

Služobníčka sa zvrtnie na opätku, no prv než zmizne z dohľadu, vypočuje si Hirkusov dôvetok:

„Nie, nerozkazujem. Povedz jej, že ju prosím.“

Schúlená v Štefanovom náručí, pritískala si Valéria k hrudi rozkvitnutú ružu, ktorú jej práve odtrhol a plnými dúškami nasávala do pľúc jej sladkosť spolu s vôňou stoviek ružových kvetov, okupujúcich mestský vršok zvaný Hora. Blažená nedodažovala sa ozvať, aby vlastným hlasom neodplasila šťastie, ktoré jej zachvátilo srdce. Štefan bol inej mienky. Chcel sa s milou podeliť o radosť vyplývajúcu z priaznivých udalostí.

„Najprv som si myšlel, že ma tvoj otec vyženie a teba že pošle do kláštora. Ked' som mu o nás povedal, očervenel ako moriak.“

„Ale napokon privolil...“

„Áno, lebo nám žičí aj tvoja matka. Ona ako žena lepšie rozumie láske.“

„Otec nie je nechápavý, on len tak vyzerá.“

Štefanovi sa mihne na tvári jemný úškrnok, no rýchlo zmení výraz a úctivo pripomenie:

„Som mu povdačný. A ďakujem aj tebe, že si prijala zo srdca prýštiace moje vyznanie.“

„Ako by som mohla odmietnuť,“ rečie Valéria so zdvihnutým obočím. „Zamilovala som si ňa hned na prvý raz,“ blažene dodá.

„Budeme manželia. Predtým som sa bál na to čo i len pomyslieť v obave, že mi tvoja náklonnosť unikne ako voda pomedzi prsty, že sa mi vlastnou vinou rozpustí ako krehká snehová vločka na dlani.“

„Hovoríš mi z duše, drahý, tiež som to tak cítila. Ale teraz nám už nič nehrozí. Nášmu vzťahu sú priaznivo naklonení tvoji i moji rodičia. Viac si ani nemôžeme želať.“

Štefan na chvíľu zvážnie. Zdá sa, že mu niečo dôležité prebehlo myšľou.

„Áno, dovolili nám vziať sa, ale so svadbou musíme ešte trošku počkať.“

„Prečo?“

„Chcem, aby nás zosobášili v novom chráme. Ale nemaj obavy, už to dlho nepotrívá. Zostáva len málo na jeho dokončenie. Kto vie, možno príde na posviacku aj kráľ. Len si to predstav...“

„Teším sa na ten deň a želám si, aby bol rovnako krásny ako v mojich predstavách.“

„Bude. Naisto bude. Verím tomu.“

„Aj ja,“ potvrdí Valéria a odovzdaná do moci osudu zaborí si tvár do záhybov plášťa svojho nastávajúceho.

* * *

Prešiel potrebný čas a obyvatelia mesta i širokého okolia očakávali radostnú spoločenskú i duchovnú udalosť. Prípravy osláv boli v plnom prúde a slávnostne vyzdobený nový kostol sa skvel v slnečnom dni. Ako najkrajší kvet osadený do zeleného venca krajiny. Hrad a bohaté mestské domy boli pripravené prijať vzácnych hostí. Valéria trávila posledné letné dni ako zvyčajne - na Hore plnej ruží. Spoza husto zakvitnutých kríkov ju temer nebolo vidieť. Rada sa medzi nimi prechádzala a skryto snívala o svojej krásnej budúcnosti. Jej tajný dievčenský sen sa mal teraz naplniť.

Štefan zaujatý pracovnými povinnosťami a prípravami dôležitých udalostí zvykol si vo voľnej chvíľke zapoľovať v blízkych lesoch plných zveri. Zvlášt teraz pred sobášom potreboval dobrý

úlovok, aby sa mal čím pochváliť pri svadobnom stole.

* * *

„Hej, Kukučiak, na dnes máme dosť. Odvez všetko na hrad a trofej mi obriad. S mäsom ti pomôže kuchár Zubrik. Potom máš vol'no.“

„Nepôjdete so mnou, pane?“

„Nie, musím ešte poslednýkrát skontrolovať stavbu.“

„Ale ved' kostol je dokončený. Už ho len čačkajú a upratujú okolie.“

Štefan neprezradí Kukučiakovmu skutočnému úmyslu. Sluha predsa nemusí vedieť, že sa chce zastaviť v ružovom háji na úbočí Hory, aby svojej nastávajúcej natrhal kyticu kvetov, ktoré tak miluje.

Kukučiak neodporuje, bez slova poslúchne. Štefan sa zvrne na druhú stranu a svižným krokom napriek miestu, kde so svojou verenicou radi trávievajú sladké chvíle. Ľahký vetričko poštekli ho v nose sladkastou vôňou. Ako hradba sa pred ním objaví ružová kriačina. Jeden kvet zapôsobí na neho zvlášť očarujúco. Je dostatočne krásny, aby ním obšťastnil srdce svojej milej. Nebude ho však trhať holými rukami.

Nechce ho pokmásať, preto ho ako výborný strelec odstrelí ostrým šípom svojej kuše. Najprv skráti krok, aby odhadol vzdialenosť. Napokon ustrnie na mieste dostatočne ďaleko od ciela, aby to nemal až príliš ľahké. Trpežlivo počká, kým nezbedný vrabček odletí z pichľavého konárika. Vzápäť cvakne spúšť a vystrelený šíp pretne ovzdušie. Štefan meril veľmi dobre a bol by sa potešil vlastnej zručnosti, keby...

„Ách!“ zaznie bolestný ston.

„Je tam niekto?“

„Ách!“ ozve sa znova, ale už slabšie.

Hlas mu pripadá povedomý, ale nechce uveriť nedobrému tušeniu, ktoré mu naliehavo vnucuje vlastná myseľ. So zlou predtuchou vyrazí vpred. Stony vychádzajú spoza ruží. Krovie je však husté, temer nepreniknutelné. Vpravo je uzulinký chodníček, ako pre srnku. Prejde ešte niekoľko metrov a...

„Valéria! Drahá moja! Čo ti je?“

Zbytočne však kladie otázky, darmo nalieha, jeho verenica neodpovedá. Ked' mu pohľad spočinie na jej skrvavených prsiach, zmeravený od hrôzy sám spoznáva príčinu.

„Valéria! Miláčik! Odpust mi! Nevedel som, že si tu!“

Šíp prebodol hrud' jeho nevesty spolu s krásnou ružou, ktorú jej chcel venovať z lásky.

„Ach, kiežby som mohol vrátiť čas. Radšej som sa ja, nešťastník, nemal narodiť, ako teba, nevinnú, poškodiť takýmto hrozným skutkom. Milovaná, čo mám spraviť, aby si sa opäť živá radostne smiala? Čo mám vykonať, aby sa vrátil život do tvojich prekrásnych očí?“

Nepohnú sa viac mäkké pery pôvabnej Valérie. Nepobozká už svojho milého, ani mu nepohladí tvár svojou nežnou dlaňou. A on? Zronený kropí mŕtve telo milovanej horkými slzami neutíchajúceho žiaľu. Preklínajúc sám seba márne prosí Stvoriteľa o pomoc, zbytočne ponúka svoj život ako náhradu za jej záchrannu.

Duša dievčiny vyletela z tela ľahučko ako holúbok. Zašvitorila, zašveholila, ako vtáčik zakrúžila nad svojím ženíchom a pred tým ako sa vzniesla do výšin, zakývala mu na rozlúčku. Štefan nevidel z tohto nič, vnímal len jej slabnúcu prítomnosť s odkazom doznievajúcim vo vetre:

„Nezabudni na mňa a nezavrhní
ružu, lebo ona je symbolom lásky.“

Štefan, syn kráľovského dvorana
Georga, nezanevrel na červený kvet.
Jeho krásu mu pripomínala milovanú
Valériu a pichliače oživovali v ňom

bolesť z jej straty. Smutný príbeh
však nepoznačil len jeho, ale zapísal
sa aj do kolektívnej pamäte obyva-
telov mesta, ktorí ho na pamiatku
veľkej, ale tragickej lúbosti vryli do
svojho erbu.

Zuzana Kuglerová

Rodáčka z Bratislavы (23. 11. 1955), pedagogička a knihovníčka, redaktorka a publicistka, poetka a prozaička siahajúca často tvorivo do (nielen) regionálnych dejín, aby pútavým spôsobom vyrozprávala zdanlivo zabudnuté príbehy, fabulačne pretavené do autorských knižných projektov. Autorka básnických zbierok **Madona v hmlách** (1979), **Opakovany záber** (1982), **Žena zo Samarie** (1996); historických románov a povestí **Beda porazený** (1993), **Turkova stupaj. Povesti zo Žilinského kraja** (2003), **Ryttier a zbrojnoš** (2005), **Čarodejnica z Petrovíc** (2006), **Kliatba kožušníkovej vdovy** (2007). Predovšetkým deťom sú určené knihy **Rozprávky zo šípového kra** (1991), **Snehovláška** (1992), **Púpavový domček** (1992), **Slnecný lúč Svetláčik** (1994), **Nardénova záhrada** (1999). Žije a tvorí v Žiline-Bánovej, je členkou Žilinskej odbočky SSS.

Ako ukážku z tvorby prinášame dvojicu balád, ktoré sú blízke autorkinmu tvorivému štýlu.

Balada o Chopinovi

Rástol v zatajených hĺbkach lesa a vôbec nevedel, že má v sebe ukrytú pieseň. Osud mu vymeral čas búrlivých jarných dažďov aj čas rozpáleného leta. Dal mu tichý smútok nostalgických jesení, nezabudol ani na zimné hmly, v ktorých stratené lásky odchádzajú do nenávratna. Plynula nad ním modrá obloha, vlievala doň svoju nekonečnosť. Osud meral a strom rástol. Prišiel čas, keď už v ňom bolo všetko namiešané: smútok s bolestou, radosť so šťastím, čakanie s túžbou, vášeň s nehou, úsmev so slzami.

Vtedy si osud povedal:

„Naplnil sa čas, aby si sa premenil na violu.“

Stalo sa to, čo sa muselo stať, prišiel tam majster husliar. Obišiel horu, prstami ohmatal hrubé výčnelky lesných velikánov aj nežné výhonky omladiny, až našiel to, čo hľadal. Klakol si ku kmeňu, oprel ucho o jeho kôru a dlho, dlho načúval. Potom si spokojne vzdychol:

„Áno, máš ju v sebe.“

Husliar nechal strom uprostred lesa a išiel hľadať piliara. Nie hocíjakého, ale takého, čo začuje v strome to isté, čo on: pieseň prebodnutého slávika. Trvalo mu to mnoho dní a musel pochodiť veľa krajín, kým ho našiel. Doviedol ho do hory.

„Spíl ho tak jemne, ako sa len dá.“ povedal mu.

Potom sa pomodlil modlitbu k bohu stromov a sľuboval:

„Urobím z neho to, na čo je predurčený.“

Ked' bol strom spílený, dal ho naložiť na rebrinák a odviezť do svojej dielne. Tam za dlhých dní a ešte dlhších nocí majstroval, otesával, namáčal, ohýnal, znova namáčal a znova ohýnal, až kým nezmajstroval violu. Vyleštíl jej povrch rukávom a vyložil ju navrch skrine.

* * *

Čas začal znova plynúť. Búrlivá jar sa vystriedala s väšnívym letom, smutná jeseň so zľadovateným zabúdaním zimy. Viola už bola dávno zmajstrovaná, no zdalo sa, že je celkom zbytočná. Ležala navrchu skrine a zapadala prachom. Jedného dňa zistila, že jej majster zomrel. Vtedy po prvýkrát pocítila kdesi vo vnútri, v hlbke, o ktorej možno ani sama nevedela, pichnutie. Bolestivo zavzdychala:

„Ach...“

„Trápiš sa?“ ozval sa za ňou súcitný hlas.

Tak viola zistila, že nie je na svete sama.

„Áno,“ odvetila.

„Veľmi?“

„Ako to mám vedieť, ked' ani neviem, kto som a čo som?“

„Si predsa nástroj, v ktorom spia budúce piesne. Len musíš počkať na virtuóza, čo ich v tebe nájde.“

Tak viola znova čakala. No jej čakanie už nebolo také smutné, ako predtým. Ved' mala niekoho, s kým sa mohla rozprávať.

„Rozprávaj o tom, aké to bude.“ poprosila raz slák.

„Čo?“

„Aké to bude, ked' budem spievať.“

„Príjemné a vzrušujúce.“

„Aj krásne?“

„Vždy je krásne, ked' sa zobúdzat, čo je ukryté v hlbkach. Sú piesne, pri ktorých sa ľudia usmievajú. Sú piesne, pri ktorých pláčú. Sú piesne, ktoré ich odnášajú do sladkej ríše zabudnutia. A sú piesne, ktoré sú ako rozprávka. Napríklad tá o slávikovi a ruži.“

„Nepoznám ju. Povieš mi ju?“

„Poviem, čoby nie... Bol jeden slávik a bola jedna ruža. Slávik miloval ružu a chcel jej dať niečo výnimočné. No nemal nič, len pieseň. Spieval ju, lenže ruži sa zdala cel-

kom obyčajná, taká, akú spievajú aj iné vtáky. Chcela inú. Neopakovateľnú. Jedinečnú. Ktorá zaznie len raz. Iba pre ňu. Nepovedala o tom slávikovi, ale on rozumel jej nemej túžbe. A spravil niečo, čo nikto iný ani po ňom, ani pred ním neurobil. Napichol sa na trň ruže a tak spieval, až kým nezomrel.“

„Zvláštne... Až vtedy sa tá pieseň stala výnimočnou?“

„Až vtedy.“

„Ach, slák, ja už viem, čo je mojím osudom. Práve taká pieseň!“

„Rozmysli si to. Zahráš ju iba raz. Potom ti pukne srdce a budeš navždy mlčať.“

„Mlčania sa nebojím. Ved' mlčím odvtedy, ako ma husliar zmajstroval.“

„To bude iné mlčanie. Plné smútku za tým, čo mohlo byť a nestalo sa. Bude v ňom stratená láska, zlomený sen. Zúfalstvo nesplnených nádejí. Bolesť čerstvých rán. Večné jatrenie duše. Spomienky na nehu, čo zmizla skôr, než prišla.“

„O čom to vlastne rozprávaš?“

„O láske... Krásnej, ale nešťastnej.“

„Prečo nešťastnej? O šťastnej láske nie sú piesne?“

„Pravdaže sú. Ale tá neopakovateľná a výnimočná je len jedna. Tá, ktorú trilkoval slávik s prebodnutým srdcom.“

„Ach... Slávik s prebodnutým srdcom... Už rozumiem. S trňom v srdci sa nedá spievať o šťastí.“

„Tak vidíš. Bude lepšie, keď na tú pieseň zabudneš.“

„Nemôžem,“ ozvala sa viola. „Cítim ju kdesi v sebe, vo svojich hĺbkach. Je tam.... Slák, čo keby sme ju zahrali?“

„Ja nie som tým, čo má v tebe prebudíť pieseň prebodnutého slávika. Potrebuješ niekoho iného, kto sa prepáli až na dno tvojej duše. Kto ťa unesie jediným pohladením do pekla aj raja zároveň. Musíš počkať na svojho virtuóza.“

Viola si len tíško vzdychla, no potom sa zmierila s tým, čo jej osud vymeral.

* * *

A opäť začal plynúť čas. Dni sa točili ako ruský kolotoč. Prinášali jarné slnko, jas letných dní, ale aj hmlistú nehu jesene i clivé súmraky zimy. Od toľkého čakania bolo viole často

otupno. Preto sa rada rozprávala so slákom, čo ležal vedľa nej. No prišla doba, keď sa musela rozlúčiť aj s ním. Odišiel za inými husľami. Viola svoj smútok za dobrým priateľom naplnila predstavami a snavami. Snívala o priateľstve, o láske. O tanci, koncertných sieňach a potlesku, ba aj o sláve. Občas boli jej predstavy také silné, že sa podobali na pieseň. Možno aj boli piesňou, ale ukrytou v jej hlbinách. Počula ju len ona.

Azda by to tak zostało naveky, keby svoj osud nemala predurčený od okamihu, kedy jej majster priložil ucho ku kôre vzácneho stromu a poviedal:

„Áno, máš ju v sebe!“

Nik vtedy netušil, že husliar počuje pieseň prebodnutého slávika. Dokonca ani viola, ktorú zmajstroval zo vzácneho stromu. No po celý čas bola pieseň v nej.

Až dovtedy, keď sa čas naplnil a do majstrovej dielne vkročil virtuóz. Ten deň sa ničím nelíšil od ostatných. Svetilo v ňom slnko, na oblohe plávali jarné oblaky a klenula sa dúha. Predsa však bol v niečom iný! Všade naokolo vládlo hlboké ticho. Vietor sa prestal zapierať do okeníc. Dážď

onemel. Dlážka nevŕzgala, hoci mala viac ako dvesto rokov.

Virtuóz prišiel ku skrini, vzal z nej navrchu položenú violu. Hned ako sa ocitla v jeho rukách, prebehlo ľhou dlhé, chvejivé vzrušenie. Vedela, že prichádza chvíľa, keď začne spievať. Keď sa jej pieseň prebodnutého slávika vytrhne z hlbok. No pochopila aj niečo ďalšie: tá pieseň je jej srdce. Virtuóz ju položil na stôl. Vybral vreckovku a vyleštíl ju, až sa jej povrch leskol ako zrkadlo. Potom ju položil do čierneho puzdra vedľa krásneho vznešeného sláku so snehobielymi vlasmi. Vzal puzdro a vyšiel z husliarovej dielne. Viola nevidela nič iné, iba tmu, ak sa dá niečo také vôbec vidieť. No bola to pokojná a hrejivá tma. Biely slák neboli taký radorečný, ako jej starý priateľ, čo odišiel za inými husľami. Neprihováral sa jej. No napriek tomu sa jej zdalo, že medzi nimi prúdi niečo neviditeľné. Ako keby jej nemou rečou myšlienok hovoril o nehežený a vášni muža, o vôňach milovania, o chuti bozkov a závratu z dotykov. Viola ukladala do seba každú myšlienku ako do studne. Dychtivo. Smädnio. Čas, čo sa jej zdal dovtedy

nekonečne dlhý, odrazu plynul ako búrlivé vody vodopádu. Až zrazu prišiel okamih jej piesne.

Puzdro sa otvorilo, virtuóz ju zobrajal a vložil si ju pod bradu. Potom vzal snehobiely slák a jemnučko ho pritlačil na struny. V tej chvíli viola pocítila, že sa jej srdce trhá z hlbok. Zaspievala. Tú istú pieseň, ktorú počul jej majster, keď ešte bola stromom. Tú istú pieseň, akú spieval aj slávik, keď sa nabodol na trň ruže. Spievala o nežnom a krásnom milovaní, o láske, čo je prudká ako vlny dorážajúce za prílivu na skalné útesy. O túžbe, ktorá tie vlny ženie vpred. Spievala o bozkoch. O pohľadení. Ved' mala prečo, prežívala to všetko naživo, v tej chvíli a v tom okamihu. Hral na nej jej virtuóz, hladil ju bielym slákom, prebúdzal jej ohne, spaľoval jej vášne. Kým po nej kízal slák, spievala. Jedinú pie-

seň svojho života. Nezameniteľnú. Nenapodobniteľnú.

Potom však virtuóz slák zdvihol. Chvíľu ho podržal vo vzduchu a zrazu pustil na zem. Viola pocítila, ako sa jej srdce vytrhlo z koreňov. Zalial ju dlhý a nekonečný smútok. Trvalo to len krátky okamih, no ten okamih bol večnosťou. Spoznala v ňom bolest nesplnených snov, čakanie, ktoré nemá koniec, túžbu po stratenej láske, ktorá sa nikdy nevráti. Kdesi z jej útrob, z tých najtajnejších miest, kde vraj sídli duša, začal stúpať žiaľ. Podobal sa na podzemný prameň. Smrtelný gejzír zániku.

Ozvalo sa dlhé, tiahle prasknutie. Posledný pozdrav umierajúcej piesne. Koncertnou sálou zaburácalo dlhé, obdivné tlieskanie. Stovky rúk vzdávali hold virtuózovi, ktorý v ten večer predvádzal svoje umenie. No viola už nič nepočula.

Balada o ceste

Od počiatku sveta až po dnešok brázdilo svet mnoho ciest. Niektoré boli dlhé, iné krátke, niektoré vydláždené mramorom, iné zas zarastené trním. Sú cesty, ktoré idú vedľa seba. A sú aj také, ktoré sa nikdy nestretnú. Každá cesta niekde viedie. Azda práve preto, že sa niekde začína a niekde sa končí, si myslí, že je tou najdôležitejšou na svete.

Tak to bolo aj s cestou vydláždenou najdrahším carrarským mramorom. Bol to ten istý mramor, z ktorého tesal Michelangelo svojho slávneho Mojžiša. Preto sa považovala za cestu vrcholného umenia.

„Kto po mne pojde,“ hovorievala nohám, čo po nej šliapali, „dôjde ku svojej sláve.“

Možno pre dláždenie z mramoru, možno pre slová o sláve vstúpilo na ňu mnoho nôh. Nechali stopy odtlačené do jej vlastnej pýchy a dôležitosti.

„Je niečo dôležitejšie ako my?“ pýšili sa nohy a nemysleli na koniec cesty, ktorej kráčali.

Všetko má svoj koniec, tak ako má i začiatok. Mala ho aj mramorová cesta. Jej koncom boli ruiny. Hovorili o pominuteľnosti zašej slávy. O dotyku času, ktorý každý carrarský mramor raz premení na prach. O menách, na ktoré si raz nikto nespomenie.

Boli aj také nohy, ktoré sa z toho smutného miesta chceli vrátiť späť. Ako však možno obrátiť cestu z kon-

ca na jej začiatok? Došli tam, kde mali zamierené: do ruín zatratenia.

O druhej ceste vedel málokto. Zastalo ju trnie a dláždilo ju bodľačie. Predsa sa však našli nohy, ktoré sa na ňu odvážili vojsť. Aj oni museli prejsť od začiatku až po koniec. Obúvali sa do škrabancov. Každá ich stopa bola bolestivá a kravavá. Po dlhom putovaní prišli do svojho cieľa: k jazierku s priezračne čistou vodou, ktorá liečila. Tam si umyli svoje rany. Nerozmýšľali nad ľudskou slávou. Obdivovali večnosť,

ktorá sa odrážala na hladine jazierka. Ich cesta nepoznala túžbu vrátiť sa. Chcela len jedno: splynúť s večnosťou.

Tŕnistá cesta viedla cez samotu a cez bolesť. Ale jej koncom bolo jazierko.

Mramorová cesta viedla cez slávu a cez pýchu - jej koncom však boli ruiny. Jedna z nich bola cestou zahynutia, tá druhá cestou večnosti.

Nikdy sa nikde nestretli.

No každá sa niekde pre niekoho začínala.

Milan Lechan

Rodák z Michaloviec (16. 3. 1943), ktorý veľkú časť doterajšieho tvorivého života ako redaktor a vydavateľský pracovník spojil s Martinom (Vydavateľstvo Osveta) a Žilinou (Vydavateľstvá Knižné centrum a GEORG). Básnik, aforista, satirik, autor literatúry pre deti a mládež. Jeho osobitý literárny prejav vychádza z krátkych humoristických foriem premietnutých prostredníctvom slovných hračiek, paradoxov a nonsensov. Všetky knižné vydania jeho tvorby predstavujú mozaiku próz, aforizmov, veršov, paródií a ponášok, pričom základnú lyrickú rovinu tvorí poézia napr. v zbierkach **Žena, ulica, dlaň, kost** (1982), **Milan Lechan a iné básne** (1994), **Lákovanie s (h)láskou** (1998), **Mesto, srdce, vysvedčenie, dievča** (2003), **Slovo robí múza** (2005). Mladším čitateľom venoval knihy **Učebnica na prestávku** (1988), **Žiacka knižka Milana Lechana** (2001). Lechan je prítomný aj v rozhlase a v mnohých periodikách. Roku 2005 mu za publicistickú a publikáčnu činnosť udelili Cenu mesta Martin a roku 2013 ocenenie medzinárodnej Akadémie humoru Zlatý gunár na európskom festivale Kremnické gagy za celoživotné dielo. Pracuje v Žiline, žije a tvorí v Martine, je členom Žilinskej odbočky SSS. Ako ukážku z tvorby prinášame pohľad na autorovu tradičnú literárnu mozaiku.

POETISSIMO

Na okraj

Nič ti nie je sväté,
ani máčny máčik.
Obliekli ťa do čiernych hábov,
objednali umieračik,
vytriasli zo seba deci slanej vody
a panychídu v rýmoch.

A ty si iba tvrdo zaspal
na vavrínnoch.

Koniec koncov

Pod prstami
mi vybuchujú
tvoje sopky.

Veľká oblačnosť
až zamračené a zrána hmlisto,
ojedinele slabý dážď
alebo mrholenie.

Ked' dojem, poviem svoj dojem.

Detinstvo

Šiel záškolák do hory
vyťať borovicu
a vrátil sa behom.
Stretol tam dve potvory,
čo vyťali jeho.

Ak je krava hlúpa, stane sa z nej vôl.
Pavol volá na vola,
ale vola nezdolá
ani zhora, ani zdola,
protože ako sa do vola
volant,
tak sa z vola
ozývant.

PÊLE-MÊLE-CHAN

Lekár mi síce odporúčal pohyb, ale nepredpísal ktorým smerom.

Viete, že ked' černoch kašle, ešte nemusí mať čierny kašel?

Muži posadnutí sexom vidia všetko z vtáčej perspektívy.

Samochvála smrdí. Neviem čo ten tchor na sebe vidí.

Cogito, ergo sum! Myslím, teda slon!

Sú sekretárky, ktoré uvaria skôr šéfa ako kávu.

Ked' hovoríte žene o kúpe náušníc, je samé ucho.

Ludí s vysokým postavením navštevujem zásadne s rebríkom.

Panny by sa mali stýkať iba s lingvistami. Tí chytajú iba za slovo.

Prosím športových reportérov, aby športové prenosy komentovali pomalšie. Futbalisti, či hokejisti nevládzu tak rýchlo hrať.

GASTROMIX

Španielsky vtáčik

Ked' nemáte všetkých doma, vylezte na strom aj s kuchynským riadom.

Na vtáčika - propagačného - letáčika potom hodťte za hrst ryže, uhorku, výklepok a špáradlo. Podávajte ho v klietke.

Vyprážaná muchotrávka

Muchotrávku nájdite, očistite, obalťte v múke, vajciach a strúhanke, vyprážte, zjedzte a zomrite.

Nervy na iný spôsob

Za rána - za rosy si vyhliadnite obeť, do ktorej neprestajne do biedzajte všakovakými prostriedkami, až kým nepovie: - Nervy sú v kýbli!

No a s kýblom, vulgo vedrom si už ľahko poradíte.

Kurča na ruský spôsob

Konzumentovi ponúknite príbor a do jedálne pust'te živé kurča.

Chobotnica vo vlastnej štave

Najprv sa pokúste dostať z jej objatia. Často sa stáva, že vy a chobotnica jete súčasne. Kto je rýchlejší - zje viac.

POETISSIMO 2

Bé

Ovečky, ovečky,
spásli ste nám oblohu.
Čo teraz, čo potom?

My o vlku
a vlk v baranej koži.

Baran, baran, buc!

Katarína Mikolášová

Žilinská rodáčka (27. 4. 1963), poetka i autorka kníh pre deti a mládež. Debutovala zbierkou básní **Cez oči k tebe vchádzam** (2003) a postupne prišla zberky **Snívanie spod kože** (2004) a **Tanec borovice** (2006), ktoré sú vždy istým intímnym lyrickým denníkom o neopakovateľných dejoch vo svete lásky, odrazom schopnosti pozrieť sa na ňu a preniesť ju ďalej cez prizmu zrozumiteľných metafor. Nateraz posledná zberka **Vyzliekam sa z času** (2010) je poeticko-interpretačným pásmom, prvým svojho druhu na Slovensku. Deťom sú určené knihy **Veselé básničky pre múdre detičky alebo Knižka pre prváka Miška, Frčka Huláková z Vyšných Krkáhajov, Oriešok večnej krásy a Odvážny Brusko**. Autorka publikovala aj v niekoľkých zborníkoch, periodikách, regionálnej tlači a v Slovenskom rozhlasu. Žije a tvorí v Rosine, je členkou Žilinskej odbočky SSS. Ako ukážky z tvorby prinášame niekoľko doteraz nepublikovaných básní.

Dvaja

„Posledný akord pred zotmením:
nad mestom ukameňovali ticho
husľový klúč
odomkol komín meluzíne
a ja som zabudla
na všetky zimy s ľadovými mečmi
ktoré visia z mosta
pripravené skočiť –

a potom sa to stane:
z fontány vytryskne gejzír
svetlonosov
neznáma v dlhej sukni
rozprestrie dáždnik
krídlom netopiera
pozametá ulicu
a krdeľ vrán
namaľuje strechy dočierna –

vtedy ťa stretnem:
keď budem klopkať opätkami
ako žobrák palicou
s kútikom strachu v oku
pod každou bránou
za každým rohom -

vtedy dopovieš“

„Stretnem ťa v noci
budeš sa plahočiť zvratkami jesene
biele kolena priesvitne zaoblené
len v očiach sa ti kúpe starec na vozíku

zelený sveter z ovčej vlny
plný
pluvancov a krvi

aj mesiac -

plný
piresvitne
zaoblený“

„Nad klenbou vibruje tenor
neznámu z ulice zastavil ligot výkladu
a čierny pes sa schúlil pod klobúkom
za tamtou bránou bude deň?“

„Z pomalovaných stien
vykľučkovali otázniky
ako facky na lícach detí
so smutnými očami
aké vedia mať iba klauni
čo milujú cirkusové farby
a kričia
do zblázenia kričia tú svoju -
červenú
fialovú
a žltú
a - “

„Pršia vŕbové kvety
a niekto cudzí vníma moju chôdzu
mláka sa otvorila dokorán
vidím sa ako stúpam po kvapkách...“

(Myslel som že ma spoznala ale ona nič volám anna anna obzrela sa a zbadala muža na invalidnom vozíku sedel s hlavou vyvrátenou dozadu a dážď mu stekal dolu tvárou vtedy som to ešte nebol ja)

„Všade sa krútia steny hluchého mesta
na každej tieň tvojho tela
stretnem ťa teraz
v uličke bokom od námestia
za tamtou bránou
za tamtým rohom
budeš sa vyhýbať kalužiam a ľudom
budem na teba kričať -

a ty sa neobzrieš...“

Jeseň

Stúpaš po pôde ktorá tvojim nohám ustupuje tvoje stupaje ostávajú pevne
vtisnuté všade kde si doposiaľ sial -
zem si privlastňuje teplo z tvojich rúk a každý rok sa opakuje to isté:
ako keď odchádza syn -

vnútri je pusto ale ty vieš že tak to má byť

Bozk

tichý prienik svetov
a po čom -

utajený tlkot srdca
na útekú

XXX

tak ako včera
ubudlo z budúceho
a naše rozbehnuté kroky večer ustali
tesne vedľa seba
schúlená v tebe ako zvieratko
opäť hľadám slovo
ktoré nám porozumie

Sapfó

tmou ohraničená skala

padá telo samovraha:

súzvuk tela a skaly

v hlbočine

biely útes

žena v bielych šatách

biele oblaky na sivom podklade v kontraste s parížskou modrou

biele šaty rozpustené v parížskej modrej

utekala

zaváhala

obrátila sa

vietor jej strhával šaty

jej biele šaty ako biela skala

XXX

Vibrujúca tma
sekundový sebaklam
že do teba vidím

strih viečkom -
odpútanie pier

mizne
plachý netopier

Peter Mišák

Ružomberský rodák (10. 9. 1950), pedagóg, redaktor, literárny kritik, publicista, básnik a lexikograf. Pôsobil ako učiteľ na základnej škole, odborný a vedúci odborný redaktor vo Vydavateľstve Osveta, neskôr ako novinár, redaktor a šéfredaktor Slovenských národných novín v Martine . Autor básnických zbierok **Listovanie** (1981), **Deň** (1988), **Sol' v nás** (1998), **Necelé sonety o láske** (2004), **Rozhovor na ulici** (2009), **Stanice** (2013). Zostavil **Malý slovník slovenských spisovateľov** (2002), napísal zbierku poviedok **Pointa smrť** (2007), **Povesti z Liptova** (2008, v spoluautorstve s P. Vrlíkom). **Najkrajšie slovenské povesti o zvonoch**, **Rozprávky spod slovanskej lípy** (2013, v spoluautorstve s P. Vrlíkom), **Ružomberský literárny kalendár 2012 a 2013** (2011a 2012, v spoluautorstve s R. Kenderom). Za zbierku Sol' v nás získal v roku 2000 Prémium Paula Rusnaka ako ocenenie Svetového kongresu Slovákov za pôvodnú tvorbu, za Malý slovník slovenských spisovateľov v roku 2003 Cenu primátora krajského sídla za významný literárny počin. Povesti z Liptova a Ružomberský literárny kalendár 2012 získali v čitateľských anketách tituly Kniha Liptova, Najkrajšie povesti o zvonoch a Rozprávky spod slovanskej lípy titul Kniha Turca a Kniha Horného Považia. Je aj autorom scenárov, rozhlasových pásiem a poviedok. Žije a tvorí v Martine, je členom Predstavenstva SSS a tajomníkom Žilinskej odbočky SSS.

Bronzový čas

Ešte sú také prázdne miesta,
kam až dovidíš,
na ktorých nikdy nikto
nebol doma.

A zopár vyprádznených.
Z nich vynali sme sami seba
do bludísk
a zo spomienok
vytrhli ich mená.

Už veky nášho času
v nich driemu
slávne svedectvá.

Niet za čo chváliť
a niet koho.

Nebožské uzly

Aká tam nadväznosť...
Konce lán ďaleko od seba
a uzly dávno nevieme.

Chcel by som sa vidieť z diaľky,
ako dnes vidím
Márie mojej mladosti
a ako ony vidia mňa.

Bolo by menej krokov naslepo
a menej snahy o návrat.
A možno aj tie uzly napokon
aspoň na ten môj čas
vydržia.

Ranná

Už sa dívam z boku
a trochu aj zhora.
Nepáli ma teplo
holubičích dlaní.
Ešte stále stupajami
dotýkam sa zeme,
ale iba zľahka.

Prv než mi svitanie
zavadí o viečka,
za oknami všetko škrieka
ako nadržaný páv.

Okamih dohára,
lebo iba potme počuť,
ako v lampe puká
unavený knôt.

Rozlúčka

Privel'a samoty
uprostred davu
a rečí, rečí
bez konca.

Špaliere. Uličky z ľudí
a každý s vlastnou
zemou pod nohami.
Režú dav na kusy.
Len zopár omylných
akoby zo zvyku
chce zlomiť samotu
aspoň na dvoje.

Ale tá sa celí
ako rana po britve:
Dlho a krvavo,
dlho a štipľavo,
dlho a
boliac.
V záprahu

Nevieme vlastné hranice.
Čo kúsok miesta pred nami,
to krok.
A pokiaľ možno ľavou.

Sme celí nad vecou
a s ustavičným cieľom:
nad hlavou bičík
s chlpom suchej trávy.

Čo s tým?

(z nových rozhovorov)

I

Čoraz ďalej
je ku skutočným slovám.
Akoby sme išli
iným smerom.
Opačným.

A od slov, pane,
čoraz bližšie
k zbytočnému strachu
o tých pári dní,
čo sú, zdá sa,
navyše.

II

Ked' ta raz, pane,
príčinliví odvrhnú
alebo oklamú
alebo iba
jednoducho omrzia,
mohol by si sa stať
Bohom unavených.

Nám by si sa
zišiel viac.

III

Pribúda, pane,
miest,
kam nesmieme.

A čoraz viac je
jednosmerných chodníkov.

Len tam.

No my sa, pane,
po nich vlastne
vraciame.

... et in pulverem reverteris.

IV

Priveľ'a, pane,
je navôkol nás vecí,
ktorými ešte
nikto nepohol.
Či azda ty?
O tom tu zatial' nevedno.

Len žreci sa tvária,
že majú jasno vo všetkom.
A mali vraj aj proroci.

Iba nám, pane,
o tomto čase
z toho jasna
privela naraz
ubudlo...

V

Tak teda ako?

Srdečná vdaka,
ked' si sa
už spýtal.

Celkom obstojne.
Daria sa veľké
veci, pane.
Len tie obyčajné
akosi pomenej.

Počúvať,
mlčať,
dívať sa.

A ako sme to
dobre vedeli...
Hádam len ty

lepšie, hoci,
ako sa tak dívam,
ani tebe nejde
o viac ako nám.

VI

Viem,
že len repceme
a kto príde,
ten melie.

Poza bučky,
potichučky
šúchame si dlane.

Ale, pane,
zavše ozaj dávaš
po papuli
nepravým.

Ondrej Nagaj

Rodák z Ratkovského Bystrého na Gemeri (21. 2. 1940), pedagóg (stredné školy v Turčianskych Tepliciach, Prvé slovenské literárne gymnázium v Revúcej), vydavateľský pracovník (martinské Vydavateľstvo Osveta), redaktor, literárny kritik, básnik a autor literatúry pre deti v predškolskom i mladšom školskom veku, ktorý veľkú časť tvorivého života a bohatého diela spojil s regiónom Turca a Žilinským krajom. Knižne debutoval básnickou zbierkou **Verše na pni** (1966), v ktorej sa výrazne prejavili intimizujúce tendencie, schopnosť rytmicky presadiť krátke rozsah do obsahovo hlbokého celku s ľahkou zrozumiteľnou pointou. Aj vo svojej ďalšej tvorbe pre dospelého čitateľa v dvoch desiatkach kníh prechádzal zmysluplné od l'úbostnej lyriky cez reflexiu domova až po prírodné motívy (napr. **Prekrývanie tvári**, 1981; **Nebudem už zlý**, 1986; **Darované súkromie**, 1994; **Nenechajte ma na pokoji**, 1995; **Aj kajku láka let**, 2002; **Aj kalina je kvet**, 2002; **Píšem si namiesto Teba**, 2007; **Šepotance**, 2013). Detskému čitateľovi venoval tiež dvadsiatku nápaditých kníh, napr. **Mám básničku na jazýčku** (1988), **Nepotkní sa jazýček** (1992), **Kamaráti na lúke**, **Hádanky** a viaceré leporelá. Ako ukážku z tvorby prinášame pohľad na charakteristickú autorovu kontemplatívnu poéziu určenú dospelým čitateľom.

Čas našich životov

- 1 -

Ked' jeseň
žlté listy píše
tým svojim vtáčkom
za more,
ja som si
s touto piesňou prišiel,
ktorá raz musí
prebolieť.

Ďakujem, láska,
za to krásne,
čo dala si mi
do dlaní.
V horúcich letách
možno za sneh,
za svetlo
skorých svitaní.

Nie je to v nás,
je to mimo nás.
V tom večnom kotle,
kde sa varí čas.
No prv, než to v ňom
všetko skolotá,
premieša obsah
nášho života.

Už tichý vietor
lístím máva
a vraví zbohom
jeseni.
No v srdciach,
ktoré plačú za nás,
cícerčok lásky
pramení.

Tá ostáva tu
ako stromy
do zeme pevne
vsadené.
Čas v rukách sa nám
začal mrviť
pod ľažkou nohou
nádeje.

Možno vykypel
spod pokrievky
a v pahrebe sa
vyparil.

Ale ak v nás bol
veľmi tenký,
dokázal
iba poraníť.

- 2 -

Slnko má stále
žltý spln.

My nie sme
večne mladí.

A láska
z našich čistých zŕn
si svoje hriadky
sadí.

A vtedy jej je
najlepšie,
ked' si kus teba
odtne.

Lúaska z nás
krátke rešerše
písané v noci
potme.

Ja sa ťa nikdy
nezbavím,
pre mňa si aj dnes
mladá.

Piskľavý vietor
z mojich zím
ťa ešte stále
hl'adá.

Vážená dáma,
krásne je,
že slnko vždy je
v splne,
že občas sa mi
usmeje
a občas z neho
trniem.

To mi tak život
tidliká,
aby mi nebolo
smutno.
Je to spev?
Možno králika
po krku rukou
utlo.

Aj roky majú
kladivo
a tlčú do nás
kliny.

Neviem,
kol'kokrát za život
do srdca
uderili.

- 3 -

Kým som ešte
na tejto strane rieky
a mám ruky
zo života prázdne,
rád by som sa,
rád podelil s niekým
so všetkým,
čo ostalo mi na dne.

S trochou lásky
k priateľom a blízkym,
ved' som ich mal
prenesmierne rád.
Nerátal som
straty ani zisky,
ale chcel som
predovšetkým dať.

S trochou viery,
že sme tu len chvíľu
a vrchy nám hlavy
prevýšia.

Neprišli sme
iba na hostinu.
Treba znieť aj ostne
černičia.

A s nádejou,
že naplním dobrom
srdcia detí,
ba možno aj vnukov.
Aby sme sa
priblížili k obrom.
Tým, čo sú v nás
krotkí ako smútok.

Popolvárov brat

Ked' mrzne jeseň
a vrany nebo orú,
prichádzam presne
len po medenú horu.

Stmieva sa vo mne
a treba sa vrátiť.
Nevládzu ďalej unavené kone.
Odoprený
im bol obrok zlatý.

Už sa mi zdalo,
že som skoro v cieli,
a pritom som sotva
vyšiel na dvor..
Princeznú
sme vôbec neuzreli.

To nenájdené
ma ako vina mrazi,
ved' nepatrí sa
už z polcesty vrátiť.
Tak mi odpušť, prosím,
moje slzy.

V ďalekých hmlách
len tušíť zámok zlatý.

K striebornej hore
dôjde niekto iný,
no vráti sa, lebo málo chce
a opláče doma svoje činy.
Nedočiahol
zlaté ovocie.

K zlatej hore
chodník neschodný je,
vycicia ťa ako osa hrozno,
lebo striga,
všetko, čo je živé,
záludne víta
a spriaha sa so zlom.

O zlatej krajine
môžem iba snívať
a závidieť tým,
čo v nej boli chlapí.
Osivela
vraným koňom hriva
a mňa to teraz neúprosne
trápi.

Igor Válek

Rodák z Martina (7. 1. 1967), redaktor a publicista, básnik a prozaik, editor a organizátor literárneho života v Martine i v Žiline, ktorý dielom prinavracia vlastenectvo a poukazuje na bohatstvo národného dedičstva. Autor básnických zbierok **Na-miesto piesne** (2000) a **Korene a úlomky** (2007); knihy práz **Haškovi v pätach. Koláž o hľadaní a nájdení Slovenska a spisovateľa** (2003); syntetizujúcich slovníkov (**Lexikón literárnych diel - svetoví autori**, 2002; **Lexikón kultúrnych pamiatok Slovenska**, 2004; **Lexikón literárnych diel - slovenskí autori**, 2006 a **Literárny lexikón Žilinského samosprávneho kraja**, 2009); **Martin - sprievodca kultúrou mesta** (2008); editorsky pripravil a doslovom doplnil črty **Tida J. Gašpara Starinské nezábudky** (1993), výbery z **J. G. Tajovského (Maco Mlieč a iné poviedky**, 2004), **J. Jesenského (Slnečný kúpeľ**, 2005), **J. Záboranského (Chruňo a Mandragora)** a **J. Kráľa (Jarná piešeň**, obe 2006), spoluostavil **Pamätnicu Roku Ľudovítá Štúra 2005 - 2006** (spolu s O. Pavúkovou, 2006). Pre deti prerozprával **Najkrajšie rozprávky**

Pavla Dobšinského o zlate (2004), dvojdielne
Najkrajšie slovenské národné rozprávky Pavla
Dobšinského (2010), **Najveselšie rozprávky Pavla**
Dobšinského i NEBOJSA! a iné HORORozprávky
a napísal **Povesti o slovenských riekach** (všetky
2013). Za prvú zbierku získal Cenu prednosti
Krajského úradu v Žiline za debut roka; za knihu
o Haškovi premiu primátora Mesta Žilina za
literatúru; so žilinským literárnym lexikónom
obsadil 2. miesto v súťaži Kniha Horného Považia
(2010), s dvojdielnym výberom z Dobšinského
roku 2. miesto v súťaži Kniha Turca (2012), Naj-
veselšie rozprávky Pavla Dobšinského boli úspeš-
né v Turci i na Hornom Považí (3. a 2. miesto
za rok 2013), HORORozprávky boli najkrajšou
detskou knihou jari 2013 v tradičnej súťaži Domu
detského umenia Bibiana v Bratislave. Autor žije
a tvorí v Mojšovej Lúčke a v Martine, je členom
Žilinskej odbočky SSS.

Ako ukážku z tvorby prinášame poviedku s jemu
blízkou vysokou mierou fabulácie a vtipu.

Bude to ďalšia kniha?

Horúci augustový večer lenivým pohybom ľahal ešte stále žeravé slnko za nohu. Aby už konečne opustilo oblohu a uľavilo svetu. Vyšťavenému a vyprahnutému, veď každá kvapka akejkol'vek tekutiny sa od rána so zúfalým syčaním menila na paru a mizla v nenávratne. V nenávratne Jaroslavovho objemného brucha s podobným zasyčaním zmizla aj ďalšia fľaša chladeného kozla. Veľkopopovického. Desiatky. Kol'kej už, nevedel. Pokrivené uzávery prestal rátať podvečer. Pri trináštke. Už ich iba mechanicky hádzal ponad plece do koša. Teda smerom, kde kôš stál. Že nie vždy trafl, vedel. Keď si išiel vyprázdníť mechúr, musel prekračovať roztrúsené dôkazy svojej basketbalovej nemohúcnosti a zo dva

razy stúpil bosou nohou na ich ostré zúbky. Vtedy nadurdene zašomral: „Čo hryzieš?!“ Zohol sa a previnilca šmaril do koša.

Šuchtavým krokom sa vrátil z mestnosti, kam aj prezident chodí pešo, skydol sa na prepotený a kyslou kapustou raziaci poťah hojdacieho kresla a krátkymi prstami hrabol do škatuľky cigaret. Lačno si potiahol dym a naučeným pohybom dlhoročného fajčiara sklepol popol do preplneného popolníka na opierke. Na okamih zaváhal a vzápäť, s podobnou zručnosťou, vytiahol lavačkou ďalšiu fľašku z plechového vedra plného roztápajúceho sa ľadu.

„Tsssss!“ privravela sa mu pena oslobodená zo skleného zovretia.

„Glo, glo, glo!“ odpovedal jej priateľsky, naraz do seba vlejúc polovicu fláše. Takto povzbudený, Slavo si na kolená posadil redakčný notebook a začítal sa do riadkov na monitore.

„Ako sme sa dozvedeli z listu, ktorý prišiel do redakčnej pošty, v Banskej Štiavnicki sa prednedávnom objavili zvláštni návštevníci. Svojím neobvyklým vzhľadom a správaním rušia nielen „zabehaný“ mestský život, ale aj jeho obyvateľov. Bez váhania sme sadli do auta a vydali sa po stopách, ktoré naznačoval list. Po príchode na Radničnú ulicu sme sa nenápadne votreli medzi tmoliacich sa ľudí. Mne sa pred budovou evanjelického lýcea, priamo pod pamätnou tabuľou, svedčiacou o skutočnosti, že tu svojho času študoval aj Sládkovič, podarilo na lavičke nadviazať rozhovor s poblednutým mladíkom. Sprvoti sice, píšuc akési veršíky do obyčajného linajkového zošita, nepríliš ochotne reagoval na moje pozvanie na dva deci červeného (ved' ako lepšie začať reč s neznámym človekom?), no ked'som prezieravo spomenul, že mám namierené aj do Pischlovho domu proti Kostolu sv. Kataríny, hned' ožil. V prítmí tichej kaviarne som si najskôr vypočul jeho horúčkovité rozprávanie

o akejsi Márii, ktorej prastará mama rozjatrla dušu študentovi a ten o nej zložil básnický opus a vzápätí o tom, že o čosi podobné sa pokúša aj môj spolusediaci. Už pri druhej runde sa mi však podarilo prehodiť reč na moju nôtu. Dozvedel som sa, že už niekol'ko dní sa od rána ulicami mesta potulujú počerní ľudia v dobových rovnošatách tureckých bašibozukov. Presne akoby z oka vypadli tým sadrovým z muzeálnej expozície v Novom zámku na vrchu Frauenberg. Ešte aj tie krivé šable a vykrútené bajúzy majú rovnaké... Stačili však ďalšie štyri deci červeného vínnego moku a bolo po záhade! To vraj iba nejakí podnikavci takýmto spôsobom, v originálnych kostýnoch, pozývajú hostí do novootvorenej balkánskej cukrárne a môj „priatelia“ do stala nápad, že upozornením na nich prilákajú do Banskej Štiavnice redaktora našich novín. Aby mu ponúkol na uverejnenie svoje básne. Ked' ma videl „ňuchať“ pred lýceom, hned' vedel, že sa mu zámer podaril a okázalú nechut' nad mojimi otázkami len predstieral. Znechutene som ho odkázal na živoriace literárne periodikum a chcel som odísť. Vtedy ma naspať na stoličku prikovali slová od vedľajšieho stola!

Akýsi Nácko s Imrom sa rozprávali, že spod Sitna už tretiu noc počuť podivné zvuky. Ani čo by kov narážal na kov. Musím si presadnúť, tuším niečo veľké..."

Trochu sa mu driemalo, no ďalšia cigareta mala v žilách kofein a radodajne sa s ním podelila. Aspoň cigareta, smutne sa pousmial.

„Ako sme sa dozvedeli z telefonátov od obyvateľov Vyšného Kubína, minulý týždeň sa len ľažko dostávali autami cez hlavnú cestu. Príčinou bolo jej zatarasenie ľažkými stavebnými mechanizmami. Už v piatok 13. augusta sa z nedalekého Dolného Kubína prihnali skriňové nákladiaky s robotníkmi, za nimi bagre, domiešavače s betónom a autožeriav. Na veľké prekvapenie domácich sa ľudia i technika rozložili okolo pamätníka na mieste, kde stál kedysi rodný dom Pavla Országha Hviezdoslava. Kým jedna skupina robotníkov začala lokalitu okamžite ohradzovať vlnitým plechom, druhá, napriek výhradám Vyšnokubínčanov, sa pustila do podkopávania onoho kameneňa.

Okamžite sme navštívili miesto podozrivých prác. Po príchode sme mohli konštatovať, že tu naozajvládne čulý

pracovný ruch. Za nedalekou zákruhou, oproti - aká symbolika! - rodnému domu Margity Figuli stáli tri ubytovacie maringotky a po ceste mechanicky fučali ďalšie nákladiaky s ešte čerstvo voňajúcimi smrekovými doskami. Pred potravinami, popijajúc flaškové pivo, sa miešali domáci s robotníkmi. Najprv sme sa pokúsili osloviť práve mužov práce, no dôraznými gestami a nepublikovateľnými slovami nám dali jasne najavo, že sú viazaní mlčanlivostou. Keď nás fotograf zbalil do brašne to, čo mu ostalo z fotoaparátu, prešli sme k stavenisku. Lepšie povedané, k nepriehľadnému plotu, spoza ktorého zneli nefalšované zvuky stavebných prác. Napriek všetkým, doteraz inde úspešným úskokom, sme neuspeli ani tu. Akýkoľvek dobre mierený pokus nadviazať nielen vizuálny kontakt so stavbyvedúcim sa odrazil od hradby cielavedomého mlčania a veľavýznamného poklepávania na fascikle s dokumentáciou. Neostalo nám iné, ako navštíviť obecný úrad a starostu Vyšného Kubína, Mgr. Pavla Podvrchovinského. Ten po dvoch hodinách naliehania a dvoch flašiach borovičky predsa prečitateľov našich novín povedal: - Asi pred dvomi týždňami sa so mnou te-

lefonicky skontaktoval istý maďarský štátny občan so slovenskými koreňmi, ktorý bol ochotný investovať značný kapitál do stavby básnikovho domu. Trval však na tom, aby vyzeral ako ten pôvodný na existujúcej makete. V ďalších dňoch sme prostredníctvom za-stupujúceho právnika podpisali všetky potrebné papiere a vyhliadnutá firma začala so stavbou. Pýtate sa, kto je ten veľkorysý mecén? Aj keby som chcel, nemôžem jeho meno prezradíť! Vyplýva to zo zmluvy podpisanej medzi ním a obcou.

Viac sme sa od prvého občana Vyšného Kubína nedozvedeli, no ďalší, ktorí chceli ostať v anonymite, nám prezradili, že niekedy pred rokom tu viac dní dovolenkoval manželský pár z Budapešti. Sympatický šestdesiatnik, drobný pán Pál s fičúrskymi prešdivenými fúzikmi, chodieval na dlhé výlety k nedalekému salašu. Ako nie celkom správne informovaný mešťan a navyše občan maďarského hlavného mesta si totiž, až kým ho ktorási dobrá duša neupozornila, myslie si, že navštievuje legendárnu hájovňu na Podvrší. Po večeroch postával s domácimi na priedomí prenajatej chalupy a pomerne dobrou slovenčinou spomí-

nal na akéhosi predka. Oravca skladajúceho v poslednej tretine 19. storočia advokátske skúšky v Budapešti. Potom nahlas čítal vlastné básne a vyrovnaným krokom spravodlivého človeka hneď po zotmení odchádzal späť.“

„Čo páliš?!“ zmohol sa Jaroslav na odpor, cigareta využila jeho zaujatie textom a potisla mu žeravý stĺpček popola medzi ukazovák a prostredník voľne opretej pravačky. Končekom jazyka obližol boľavé miesto a nikotín prestriedal chmeľom.

„Ako sme sa dozvedeli v Čachtickom múzeu, poplašné správy hovoriace o zmiznutí viacerých mladých dievčat z obce a blízkeho okolia, určite nesúvisia s prípadným obnovením okultnej činnosti na nedalekom hrade. Hoci telo grófky, tyranizujúcej okolie na prelome 16. a 17. storočia sa ne-našlo ani pri prieskume v roku 1938, nedávna séria tajných nočných pobytov v hradnom podzemí nepotvrdila prítomnosť akejkoľvek tajomnej sily medzi starobylými múrmami.“

- Pracovníci múzea, posilnení o špičkových démonológov strávili vo viacerých priestoroch hradu niekoľko nocí, viackrát ho navštívili aj v neskorú nočnú a skorú rannú. Keď si odmyslí-

me miestneho blázna Vyskoča a jeho dve kozy, nenašli nič a nikoho, - povedal nám riaditeľ múzea PhDr. Krištof V. Ctiborovský. Záhadu zmiznutých dievčat sme sa pokúšali ďalej riešiť na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru v Novom Meste nad Váhom.

Tu sa nám po počiatočnom zmätku, vyvolanom zrážkou ich podnapíteho kolegu, nadstrážmajstra V. P. s osobným autom s ukrajinskou poznávacou značkou, podarilo od hovorca Vravného zistiť, že sme opäť raz v pravý čas na pravom mieste. Podobne sa osvedčil aj spomínaný nadstrážmajster, ktorý napriek viac ako dvom promile alkoholu v krvi presne trafl do mikrobusu uháňajúceho z Čachtíc. Ako sa totiž neskôr ukázalo, vodičom vozidla bol ukrajinský štátny občan Olexej F., po ktorom už niekol'ko rokov pátral Interpol v súvislosti s prostitúciou a nelegálnym obchodom s „bielym mäsom“. V osemmiestnom automobile boli okrem vodiča zaistené aj ďalšie dlhodobo hľadané osoby, Ilona Ióvaciká a Doris Sentéšiová, esá východoeurópskej kupliarskej „galérky“. Kriminalistov však potešilo predovšetkým zadržanie Alžbety Batorovscuovej, rumunskej hlavy tejto vetvy gangu,

ktorý má na svedomí zmiznutie mnohých mladých dievčat z krajín bývalého sovietskeho bloku. V zadnej časti auta našli aj tri omámené a spútané dievčatá: 18-ročnú Janu P. a jej 19-ročnú sesternicu Paulínu J., obe z Čachtíc a 20-ročnú Gabrielu K. z Vadoviec, po ktorých bolo pred mesiacom vyhlásené celoštátne pátranie. Všetky tri boli dlhodobo nezamestnané a prihlásili sa na inzerát ponúkajúci prácu au-pair v zahraničí. Keď však navštívili sprostredkovateľskú agentúru, omámili ich pri pohovore neznámymi barbiturátmami, podanými zrejme v nápojoch, a na viac sa už nepamätajú. Všetky poškodené boli po lekárskej prehliadke prepustené do domácej liečby, všetci podozriví boli zadržaní vo vyšetrovacej väzbe a prokurátor na nich vzniesol viaceru trestných oznámení. K množiacim sa prípadom zmiznutia mladých žien zo Slovenska sa vrátíme v budúcom číslle rozsiahlejšou reportážou z amsterdamskej štvrti červených lám.“

Ďalšia návšteva miestnosti raziacej čpavkom. Po návrate Jaroslav už v kúte izby zasvetil malú lampu zavesenú na stene špinavozelenej farby. (Modernistický vkus bývalej!) Na čítanie mu sice stačilo svetlo monitora,

no vždy takto riedil hustotu večernej samoty. Svetlo bolo jeho druhom. Po-zdravil ho priložením dvoch prstov k najhlbšej vráske na čele a pokračoval v prerušenej činnosti.

„Ako sme sa dozvedeli od zástupcov Slovenskej speleologickej spoločnosti, jej dvoch členov J. H. a B. H., po ktorých pátrali desiatky členov tohto dobrovoľného jaskyniarskeho združenia v okolí Jasovskej jaskyne, našli dnes v skorých ranných hodinách na parkovisku v Súľovskej tiesňave. Hrozný pohľad na úplne vyčerpanú a zjavne psychicky otriasenú dvojicu sa naskytol najskôr skupine českých turistov, ktorí sa tu chceli občerstviť pred ďalšou cestou na západ. Privolaní záchranári sa okamžite postarali o transport postihnutých do nemocnice v Bytči, poskytnúc im predtým prvú pomoc podľa zásady dodržania všetkých piatich T: teplo, ticho, transport, tíšenie a tekutiny. Hlavne tekutín prečerpali cez útroby úbohých (aj) dehydrovaných jaskyniarov neuveriteľný objem. Ako neskôr lakovicky konštatóval MUDr. Gustáv Neochvejny, služ-bukonajúci lekár na anesteziologicko-resuscitačnom oddelení: - Slivovica, borovička, demänovka, becherovka,

rum, gin, štok, čerešňovica a kalvados - domáci . Okrem toho, že bez väčšej ujmy na zdraví prezili aj túto „kalorickú“ bombu, je na prípade zarážajúci jeho takpovediac geografický aspekt s dôrazom na speleologicke atribúty. Ved' J. H. a B. H. boli napriek očakávaniam pátrajúcich objavení na úplne opačnom konci republiky! Kedže postihnutí ešte neboli schopní súvislo komunikovať, opýtali sme sa na prvé zistenia náčelníka Slovenskej speleologickej spoločnosti, Ing. Záboja Podkrtinského.

- Nech to znie akokoľvek neuveriteľne, Jaro a Božo sa z Jasova v Slovenskom kraze v Košickej kotline, ergo z východu republiky, dostali podzemím až do jaskyne Šarkania diera v Súľovských vrchoch v Žilinskej kotline, ergo na sever republiky! Ako sme vyrozumeli z ich rozprávania, pri rutinnom zostupe v jasovskom Dóme netopierov sa zrazu preborila stena a pred nimi sa otvorila chodba. Neváhali a pustili sa, ako zapálení jaskyniar, ďalej. Po úplnej strate zmyslu pre časovú realitu - stále iba kráčali, brodili sa a preliezali - sa prebrali pod skalami Roháča nedaleko Obrovskej brány, ergo v Šarkanej diere -, s vy-

trešteným pohľadom rozpráva skúsený speleológ, uhýnajúc si z polnej (jaskynnej) flášky.

- Rum -, skúsene konštatuje okolo prechádzajúci MUDr. Neochvejný. Za interesovaní už oslovili aj špecialistu na magické miesta Slovenska, RNDr. Ing. Milivoja Jasenského, PhD., ktorý sa vyjadril, že po zostúpení do chodby zacítil výrazný zvierací pach. Zároveň okolostojacim prerozprával viaceru šarkanich legiend z okolia Jasova i Súľova a mrmal si akési zaklínadlá.“

Jaroslavovi odkváclala hlava. Na hruď. Na chvíľu. Hned sa prebral a ťažkým krokom rozospáteho človeka prešiel na neistých nohách najskôr izbou a potom chodbou až ku vchodovým dverám. Rozdrapil ich mocným myknutím a vyťapkal sa na kamennú verandu starorodičovského domu. Vždy sa sem, do relatívneho dedinského ticha Súľova, odkiaľ pochádzal po praslici - či po prasnici, ako rád hovorieval novinárskym kamarátom po uzávierke v krčme všeobecne známej ako Ochmelisko -, utiahol, keď sumarizoval svoje staré články do ďalšej knihy. Ktorá mu aj tak nevynešie pochvalu kritiky, no napodiv sa zas bude celkom dobre predávať a on si

prilepší k biednej almužne nazývanej výplata. Zrazu sa strhol. Kdesi v čiernej tme za bývalou a teraz už dlhšie opustenou maštaľou, zachytil periférnym videním akýsi pohyb. Urobil dva-tri kroky tým smerom, uvedomujúc si, že ešte stále tu cítiť ročitý pach dobytka. Aj starý otec rozprával, že práve ten počas tuhých zím prilákal hladné svorky vlkov. Ešteže je leto, pomyslel si a vtom za rohom zbadal akýsi dlhý šupinatý chvost.

„Čo buntošíš?!” prehodil pobavenie...

Ďalšiu flášku piva zo starého plechového vedra plného teplej vody vytiahol ráno sused Jožo. Starý mládenec, ktorého opäť sušilo a dobre vedel, kam sa ísť liečiť. Roztraseňou rukou otvoril šmykľavú flášu o opasok, ako sa to naučil na vojne, a zhlboka sa napił. Trochu ho napalo, ale statočne preglol a zapálil si nalomenú cigaretu. Hodil sa do hojacieho kresla a prižmúrenými karavými očami sa zahľadel k rozchľabeným dverám. Ten Slavo určite zase zaspal na záchode, pobavene sa uchechtol a bezmyšlienkovite si znova logol, klopkajúc špinavými prstami na ticho si pradúci notebook...

Eva Kotarbová

Narodila se v ostravské čtvrti Vítkovice (24. 12. 1948). Po studiu na Pedagogické fakultě v Ostravě krátce učila matematiku a zeměpis, ale převážně působila jako novinářka: v Ostravském večerníku, České televizi v Ostravě, v TV Kabel Plus, tisková mluvčí jedné z městských částí Ostravy a zároveň byla redaktorkou a fotografkou zpravodaje Centrum. Nyní je volnou novinářkou, provozuje web Haló, Ostrava! (<http://www.kotarbova.eu>) ve snaze zachytit část kulturního a společenského dění v Moravskoslezském kraji. Velkou pozornost na nich věnuje literatuře a jejím tvůrcům. Po publikování v almanáších a sbornících (**Almanach mladých tvůrců Oheň; Do dlani chceme žhavou lávu nabírat; Jarní Vltava...**) ji v roce 1979 vyšla první básnická sbírka **Podkůvky**, dále **Kameny** (1981), **Zapomenuté věty** (1992) a **Siluety** (2009). Část veršů básničky byla zhudebněna, písňě nastudovaly pěvecké sbory, nebo je interpretovali přední čeští profesionální pěvci. Autorka napsala rovněž řadu povídek, které byly publikovány v denním tisku a časopisech. Realizovány byly desítky jejích televizních scénářů k publicisticko-dokumentárním snímkům. Tvorba Evy Kotarbové byla několikrát oceněna v literárních a novinářských soutěžích.

Džbány

Každý jsme džbán
k okraji naplněný
sebou

a jsou chvíle
kdy z nitra pomalu
odtéká

z tvého k mému

Ohnivák

Do dlaní chtěli jsme
jiškřící lávu
nabírat

zrána zatékala až
k Ostravici

jako by peří
poztrácel Ohnivák

a za nocí
z ní padaly hvězdy

ani jsme si tolik
nestačili
přát

Zkamenění

Stínají minulost
havíři v starých
koloniích

každý tu svou drsně
stíná
ve slovech

a očím se stýská
po hlubinách v
zemi

v očích prach sedá
a strach

ze zkamenění

Dědovo odprošování

Viděla jsem jeho ruce
odprošovat obilí
za sebe
i za mne

pohybem klas od klasu
vzrušenějším

a
z komínů na obzoru
jako by vylétala hejna
nedočkavých
vran

Viděla jsem jeho ústa
odprošovat obilí
za sebe
i za mne

dásněmi laskat loňské
odpuštění

a
potom pospíchat k městu
přihodit
v travou oranžovou
líheň
za sebe
i za mne

Loučení

Už nikdy neuvidím
paseky
zkropené sluncem
takové
jako dnes

tvé paže rozhozeny
v žhnoucí
vývrati

a proto
se s každým dnem
loučím
s každou minutou

v níž mělkou naše
stopy
a slova mizí
v nepaměti

a v paměti
tak málo
jako na podzimním
poli
nesesbíraných klásků

Oltáře milosti

Vyprávělas mi

po někom zůstaly jen vlasy
kadeře hnědé a černé
milenky větru

když z komínů v Osvětimi
vylétly jiskry a dým
smuteční závoj nad krajinu

nedlouho předtím
byl dívkou
s gazelíma očima
ženou s konejšivou náručí

Vyprávělas mi

Ty vlasy ty vlasy
na hromadách čekaly rozkošné šíje
nedočkavé zorničky milenců

a vánek
opět je zapletl do něžných sítí
hnědé a černé
uloupené oltáře milosti

v rukách nevědoucích

Milosrdná

Má osmdesát let
shrbená záda
a zapomíná
Před zrcadlem
sleduje neznámou paní
stařenu
připomíná strom v zahradě
ohnutý větrem
- už žádná míza
dřevo ohni
kůra ohni
Kdyby mohla
nahlas by ji litovala
ale zapomíná
- Její tělo nestárne
(Jen ta bolest!)
s přimhouřenýma očima
kývne na tu mladou
(Ach ta slepota!)
kdyby prohlédla
prosila by
Milosrdná smrti Milosrdná

Pompadour by se divila

Hned na začátku
odhalila všechna svoje tajemství
vidět to Pompadour
milenka francouzského krále
divila by se za vějířem
a odvrátila s pohrdavým úsměvem

Dívka - chlapecké boky
vztyčený silikon číslo čtyři
ne ohanbí uprostřed klína
záblesky kovové tyče
u které tančí každý pátek

V tom baru pijí muži dobré značky
a nahou Barbie dlouho znají
každou vrásku pihu pot
i její kocovinu nad ráнем

Pro ni nedorazí Ken v bílém cadilaku
když dveře zapadnou
za posledním scvrklým mezi stehny

Ona zase neví kudy kam

Otakar Matušek

Narodil se v Ostravě (23. 6. 1953), kde i trvale žije. Vystudoval SPŠE, pracoval jako elektromontér, delší dobu je v invalidním důchodu. Dlouhodobý zájem o literaturu a umění vůbec ho dovedl k vlastní tvorbě. Mezi zdmi svého pokoje tvoří aforismy vysoké hodnoty, někdy úsměvné, jindy ironické, konstatající, provokující (atd.), avšak vždy s vnitřním poselstvím, posilujícím duchovno, s dávkou filozofie. Věnoval se i umělecké fotografii, nyní se k této zálibě vrací a připravil několik výstav. Se světem a jinými literáty udržuje kontakt telefonicky a písemně, protože zdravotní stav mu často nedovoluje účastnit se setkávání mimo domov. Publikuje časopisecky (literární časopisy Alternativa Nova, Tvar, List pro literaturu, Protimluv, Iniciály, Akord...). Za vydáním debutu – pouze dva výtisky – **Duše je perla** (1996) stojí Dušan Žáorský; poté vyšli **Aforismy** (1999) a **Tobě, kapličko s katedrálou uvnitř** (2005). Účast ve sbornících: **Myšlenka** (1995); **Koniny a taky blbiny** (1996); **Česká abeceda** (1997); **Slovník myšlenek** (2003); **Nezabolí jazyk od dobrého slova, Antologie českého aforismu** (2004). Aforismy Otakara Matuška užila ve svých knihách (i volně vydaných fejetonech) Božena Klímová: **Příběhy pro optimisty** (poezie, 1993) a **Můj profesor se toulá** (próza sborníkového typu, 1996); jeho aforismy jsou citovány při různých uměleckých sešlostech.

Výběr z aforizmů

Hvězda, již vidíme, vrhá stín.
Co vrhá hvězda, již tušíme?

Vesmír zevně, duše vskrytu.

Láska je děsivá zbraň,
nemíří-li na nás ...

Ty jsi dálka, já stesk.

Zprava i zleva lítají facky.
Asi jdu správně.

To štěstí - být neštastný s někým!

Je ještě něco blbějšího než dav,
a to je veřejnost.

Prostore ticha, tichý prostore!

Sem tam i něco zahlednu
mezerou ve svém vzdělání.

Sochaři vědí, že největší odpor
neklade kámen, ale jeho stín.

Modlitba dítěte: maminko!

V mé duši dost tmy pro hvězdu.

Dobrý učitel neřekne: bud'te zticha,
ale bud'te z ticha ...

Často říkáme: Dej pane!
Ale málokdy: Vezmi si, pane!

Ctí nás volba, ne probírka!

Světlo je stín vržený tmou!

Hvězdy se neptají proč, jen tiše září.
To člověk nedokáže.

On je průzračný. My jen průhlední.

Tělo z hlíny a zablácená duše ...

Tma zabolí před úsvitem

Snít mohu sám, ale s tebou
se chci probouzet, ...
Kde nebylo lásky, není odloučení ...

Absolutní prostor ve slově: zůstaň!

Aforismus je bedýnka ze slov.
Beránek je uvnitř.

Jsem temný bod. Tys má hvězdná sestra.

Když žena otevírá prostor,
začnou muži růst křídla ...

Geniové musí své hvězdy objevit.
Blbcům padají na hlavu.

Je to vaše poslání nebo jste to
dostali nařízeno?

Je čas přejít od slov k větám!

Ozvěna: múza epigonů.

Každý odplouvá do své Indie,
aby tam nalezl svou Ameriku ...

Smrt je propast a kultura - strach
z té propasti.

Věci, které trvají a lidé, kteří zůstávají ...

Moje řeč, Babylone!

Znaci z doslechu.

Mým válečným rykem je ticho.
Sto lidí, sto názorů a ani jedna myšlenka.

Stojí psáno: pomáhejme si!
Tak si pomáhám.

Ptej se na syna tesaře, až budeš
hledat Božího syna ...

Jedno světlo, jeden stín ...

Hledej i s rizikem nalezení ...

Lhostejní byli pro.
Lhostejní byli proti.
Ostatní se zdrželi hlasování.

Je snazší vstoupit ženě do
osudu než do snu.

Duše vidí jizvami.

Věci, které nestojí za odvalu
nestojí ani za námahu.

Dětství: čas, kdy čas měl ještě čas ...

Dnes se dají brát vážně už jenom
mystifikace.

Pravda bere zasvě, jakmile
ji začneme považovat za svou.

V té knize bylo tolik bitev,
že by si čtenář zasloužil žold ...

Poděkoval by, ale copak se dá
Satanovi říci zaplať Pánbůh?

Soud nad ortelem.

Setrvat proti vší setrvačnosti.

Nejsme dost chytrí, abychom
k pravdě došli. Ale jsme dost chytrí,
abychom se k ní nehlásili.

Hranice z papíru, zed' z písmen,
peklo formátu A4.

Jakpak to, studánko, že v tobě
shledávám všechny propasti nebes?

Hlubiny jsou dostupné pouze
utonulým.

Jeho cestou byla ulička hanby.

Na mou duši, říká nicota.

Ne už hlas, ještě ne ozvěna.

Čist začal cizinec, dočetl domorodec ...

Sorry češtino, jsem jenom kompjúter!

Ó, vánku šílený, bouře, sen ...
Ani cogito, ani sum. Ještě tak ergo.

Ptá se kámen dláta: co je to socha?

Na naše pozemské utrpení dopadlo
světlo ráje ...

Tak promrznout se dá jen zevnitř ...
V každém pádu je začátek letu.

Měl praxi teoretika.

Babylon - mekka překladatelů.

Není třeba vstávat z mrtvých.
Stačí se probudit.

Říkáte o něm, že není a znovu
Ho křížujete!

Jaký prostor stesku pro křídla
samoty!

Proč by hlupák s kyjem
nemohl být v právu?
Proč by hlupák s kyjem
nemohl mít pravdu?

Člověk: bytost v níž se pomíjivé
opírá o věčné.

Umělec ohrožuje čas
a zachraňuje věčnost.

Vím, která perla, nevím, ve kterém moři ...

Antisvět žijící ze skepse ...

Ve frázích lze mluvit o Bohu,
ne však s Bohem.

Tisíc bouří, jediný přístav.

Lydie Romanská

Narodila se v Polance nad Odrou (13. 9. 1943), studovala na PF Ostravské univerzity, kde obhájila rigorózní práci z hudební teorie (PhDr., 2005). Žije a pracuje v Ostravě; posledních dvacet let působila v hudebním školství, byla sbormistryní několika sborových těles (Cena prof. Jana Šoupala, 2008). Je autorkou libret k dětským operám Dobroslava Lidmily, autorkou textů vokálních skladeb především ostravských skladatelů. V letech 1998-2009 vedla semináře tvůrčího psaní na Slezské univerzitě v Opavě; od roku 2007 je předsedkyní ostravského střediska Obce spisovatelů, roku 2011 se stala členkou Pen klubu, v roce 2013 byla zvolena místopředsedkyní Obce spisovatelů České republiky. Debutovala skladbou **Poema Ostrava** (1975), dále vydala sbírky versů **Půl hodiny po lásce** (1982), **Dopolední poetika** (1985), **Poločas** (1989), **Tanec o francouzské holi** (1991), **Poušť před rozbřeskem** (1993), **Nedomykavost času** (1998), **Čtrnáct zastavení** (1999), **Odrou křestná** (1999), **Den latimerie** (2002), **Goghova postel** (2006), **Svlékání z růže** (2008), **Aniž**

tvůj že jsem (2010); je autorkou knihy čtyř příběhových próz **Ticho pro klarinet** s podtitulem **Příběhy poznamenané Ostravou** (2007), oceněné v literární soutěži Ostrava město v pohybu (2006) a knihy povídek **Boží expo** (2012). V r. 2003 vyšel výbor z deseti sbírek nazvaný **Desátek** (Host Brno). R. 2009 uveřejnila přebásnění sbírky polské autorky Karolíny Kusekové **S babičkou za ruku** v překladu Libora Martinka. Vydala dvě odborné publikace - **Dobroslav Lidmila hudební skladatel, sbormistr a pedagog** (2006) a **Slovo jako zrno** (2009). Publikovala ve sbornících **Tvůrčí psaní-kličková kompetence na vysoké škole** (2005), **Povídka roku 2006** (Literární noviny), **Nejlepší české básně 2009** a jinde. Je členkou několika literárních porot a podílí se na vydávání časopisu Obce spisovatelů **Průhledy**. Její zatím poslední sbírkou veršů je **Postel v rohu zahrady** (2013). V rukopise má připraven román **Láska je víc než láska**.

Čertík

Docela mě uráží, že můj život zčásti řídí televizní seriály. Chci-li s Andělou cokoli činit, vždy jen tak, aby to bylo před nebo za, ale nikdy ne v čase vyhrazeném pro televizní seriál, a to by mohl někdo umírat. Znám to a neríkám to jen do větru.

Ted' tu byla a hledala skleničku s namalovaným čertíkem. Přinesla v ní tenkrát Milanovi slivovici, takže tu ten čertík někde musí být, ale já jsem u sebe pekelníka od té doby ani nezahlédla, natož, abych ho skrývala nebo dokonce rozbita, jak je Anda skálopevně přesvědčena. Je větší a silnější, snad proto na mne pohlíží vždy s patra a s náznamem podezření. Jsem jí pořád v něčem podezřelá, ted' je v tom čertík...

S Milanem máme z posledních deseti let společný jen jeden večer a jednu noc a to jsme ani neulehlí, protože zrovna zemřel náš otec a Milan tu fungoval jako biletář před branami nebe. Bylo to před měsícem, ale od té doby se hodně změnilo. Tehdy klečel v koutě pokoje a později se lokty opřel o sedák gauče, zavěsil hlavu na překřížené ruce a zůstal tak a já jsem nevěděla, jestli se modlí nebo spí. A potom to děvče.

Já jsem pak seděla na posteli u otce a hrála jsem si ruce pod jeho lýtky. Měl ty nejlepší šaty, skoro nové, a pod suknem nohavic teplo. Drželo se tam dlouho a já jsem se začínala bát, že vlastně mrtev není, že to byl jen trik, jak přilákat domů Milana.

„Milana, zavolejte rychle Milana,“ slyšely jsme z ložnice. Strnula jsem a Anděla se podívala na hodiny. Bylo půl jedenácté a ona zrovna omývala půlku prasečí hlavy, že udělá ovar s křenem, protože je to hodně rychlé a seriál dnes běží bohužel i před polednem.

„Zavolejte Milana? Co to má znamenat, Andělko, kde seženeme Milana?“

Otec o Milanovi poslední léta vůbec nemluvil, zdálo se, že na něj zapomněl, vytěsnil ho z vědomí. Asi před deseti lety se nepohodl, ale byl to jen vrcholek ledovce. Nefungovalo to mezi nimi nikdy. Třeba to ministrování. Milan chodil do kostela rád, a otec to nikdy nezapomněl zesměšnit. A pak, chtěl ho mít zámečníkem, chtěl mu předat dílnu, ale Milan tíhl ke dřevu. Šel do truhlárny, ale o to se starala matka. Otec se nikdy ani nezeptal. Ale to není všechno. Samozřejmě, do žádné dílny se po vyučení nedostal, až přes pohřební službu, kde si odkroutil nějaký rok, doporučili ho do malé fabričky na rakve. A už v tom pohřebnictví zůstal a chvíli pracoval také v kremaci. A tátu ho nepustil ke

stolu. Nesměl s námi jíst. To už jsem byla zase zpátky doma a zažívala jsem to na vlastní kůži. Pak si našel ženu, mladou, v jeho věku, byla už jednou rozvedená, to si tátu nezapomněl docela detektivně zjistit. Ale prý spolu nejsou. Dokonce někdo říkal, že umřela. To by bylo u Milana normální, na to on je jaksi zvyklý, smrt se kolem něho točí od dávných let. Jednoho dne ho prostě otec neupustil domů. Nepomohlo nic.

„Mi-la-ne!“ ozvalo se z pokoje.

„Jdeš?“ zeptala se.

„Jdu,“ skoro jsem odsekla, protože mě naštvalo, že kvůli seriálu budu muset za Milanem sama.

„Milane, zavolejte Milana!“ sténá docela silným hlasem otec.

„Za chvíli tu bude, táto,“ ujistila jsem ho a přerovnala deku.

Anděla vytáhla hlavu z vody, hodila i s teskosáčkem zpět do lednice a nafrněně odkráčela k seriálu.

„Uvaříme ji navečer, až tu bude Milan,“ pronesla mezi dveřmi a já jsem věděla, že si budu muset vymyslet náhradní oběd a kドoví, zda k němu vůbec dojde; přemýšlela jsem, jestli je v lednici nějaký špenát, že by píchla plněná palačinka.

Mobil ten náš člověk nemá a pevnou už vůbec ne. Stával jeden čas také u Tesca a nabízel Hlasatele nového života. Jakési signály tu byly. Nakonec jsem ho našla v centru Armády spásy.

„Milan?“ zamyslela se mladá dáma v modrém stejnokroji, „to musíte do kanceláře, víte, tady si dáváme jiná jména a to pravé nakonec...“

Takže, určitě biblická. Cestou do kanceláře jsem přemýšlela, jaké si mohl vybrat Milan. Daniel? Na pec ohnivou to neukazuje, i když... Metuzalém? Starý není. Job... možná Job, určitě si myslel, že je život v naší rodině naprostě nesnesitelný, rána za ranou na jeho křehkou duši. Lazar, ne, to určitě ne, nemocný býval zřídkakdy...

„Milan Přibyla, ano, najdete ho v dílně, támhle na dvoře,“ zkoumavě se na mne zadívala... ale vtrvala jsem mlčky... „slyší na Jonáš,“ dostala jsem to se zářivým úsměvem ze stejného kostýmu jako před chvílí na chodbě, „kdybyste si přála nějaké prospekty, mohu vám nabídnout... tady, naše centra, systém sponzorů... kdybyste si přála navštívit...“ kdybyste si přála... ne-

přejí si nic, než mluvit s Milanem, pomyslela jsem si netrpělivě.

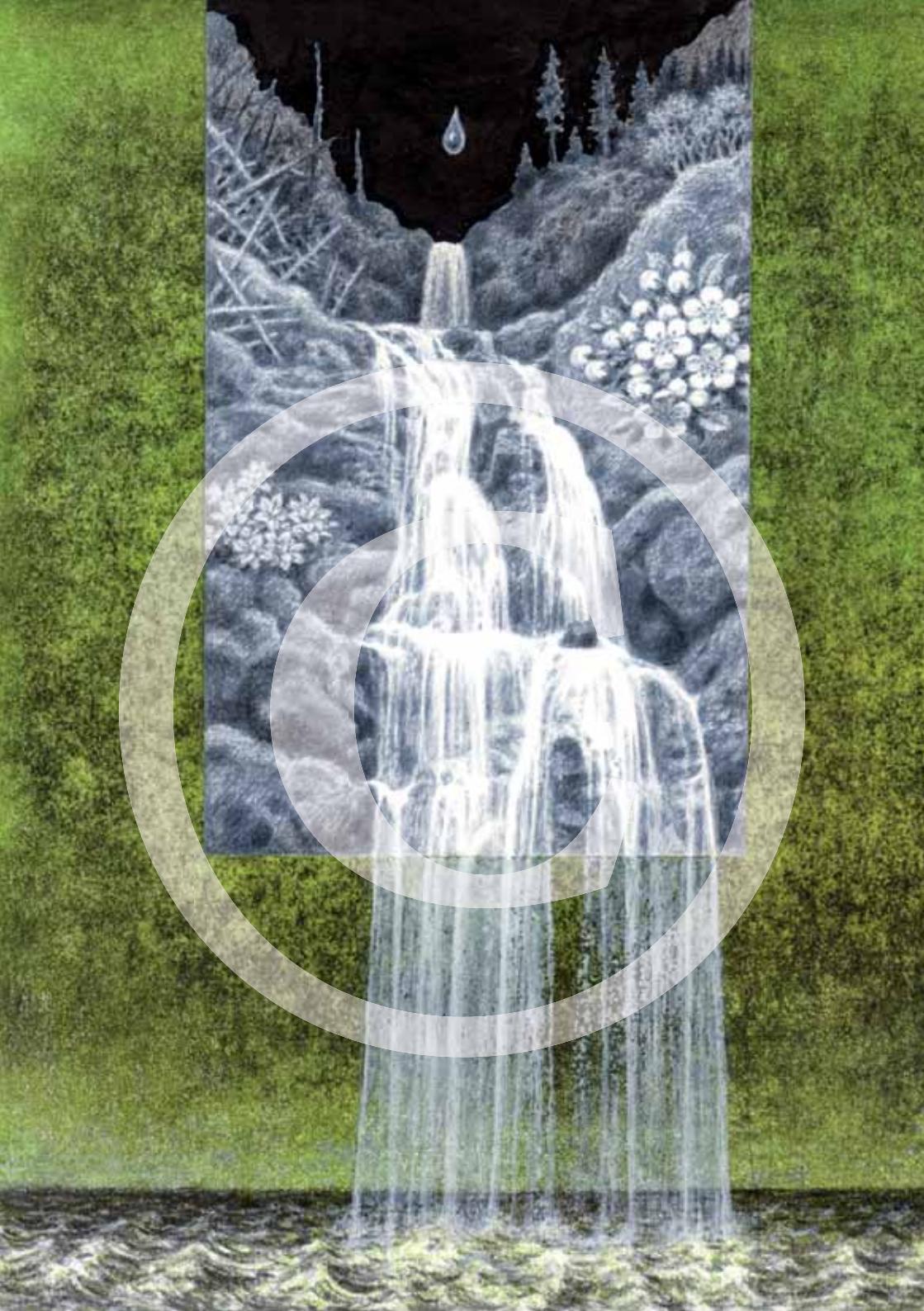
Podíval se na mne, jako by mě očekával. Nepoznala jsem na něm nic, ani překvapení, natož radost. Měl v ruce smírek a vedle stálka odrbaná židle. Na další podobné židli sedělo děvče asi osmileté a v ruce drželo vysokou knihu s obrázky. Chvíli na mne hledělo a za okamžik bylo pryč. Ani jsem nepostřehla, kudy odešlo, kam zmizelo.

„Milane, otec tě volá.“

„Umírá,“ věcně řekl Milan, ani se na mne nepodíval. Souhlas nepotřeboval. Vidím, že otce dopodrobna zná. Jiný důvod být nemůže. Během příští vteřiny se otevřela skříň v nábytkové stěně a vešlo to dítě.

„Hned jsem věděla. Je to jinak, neberte mi Jonáše. Milan tu není. Neznám ho.“

Vzala Milana za ruku a táhla ho ke skříni. Skříň zůstala dokořán. Vzadu jsem uviděla světlou místnost, v ní roh jakési skřínky s barevnými hračkami. Zavřeli. Přede mnou opět neporušená nábytková stěna. Vzápětí se ozvala mírná reproduková hudba, jinak ticho. Kdosi vešel do budovy jiným vchodem, zahlédla

jsem ho oknem. Pánský kostým. Tlumeně zněl rozhovor.

Jonáš a velryba. Jonáš v bříše velryby. Jonáš pluje v té velrybě mořem. Postupně jsem si dosazovala za jednotlivé pojmy skutečnosti našeho světa. Pokročila jsem ke skříni, ale ruka zůstala v půli cesty. Nezaklepalala jsem. Nedokázala jsem to ani pro našeho otce. Tak jednoznačný byl ústup dvojice. Tak rezolutní plocha stěny. Na dveřích je úchyt, normální dřevěná koule, jen za ni vzít. Ještě jednou jsem napřáhla ruku, ale odtáhla ji dřív, než dosáhla otvírání. Otevřít? Vstoupit? Cítila jsem, že by to mohlo znamenat vstoupit navždy. Do životů, do problémů, do řešení...Vstoupit k pochopení, ale na to jsem neměla.

Jonáš byl doma dřív než já. U plotu stálo bílé kolo, závodnička s galuskami. Na řídítkách visela přilba. Kleplala jsem na Andělu: „Komu to patří?“

„Co?“ štěkla, ani neotočila hlavu od obrazovky.

„Ta závodnička.“

„Přišel Milan. Na kole?“ ptala se mě. Ano, mne se na to ptala. Jen jsem zakroutila hlavou. Ale ta odpověď mě překvapila. Už jsem se rozloučila s tím, že Milana domů dostanu.

Stála jsem v té dílně hezkou chvíli, pak znova vešla ta dívka a ptala se, kam odjel Jonáš. Vysvětlila jsem jí, kde bydlíme, poslouchala bez hnuti, pozorně. Pak mi ujel autobus. Čekala jsem víc než dvacet minut. Kvety jiřiny a růže, byl klid, takový ten polední klid v zahrádkách. Nikde nikdo. Mají to postaveno ve slušném prostředí, za městem. Než jsem prošla jejich parkovištěm, odtrhla se mi podešev na podpatku. Zámecká dlažba. Taky by se u nás vyjímala, tam po té chodí Milan. Náš nehodný bratr. Opustil, vlastně musel opustit všechno jako dávní apoštolové, a šel. Na rozdíl od nás se nevrátil.

Vzala jsem za řídítka a dotlačila kolo za branku. Přimkla jsem.

Strach, už to bylo pro Milana nepřijatelné, strach o statky, otec stále a všechno zamýkal, zámky, mnoho zámků, všude petlice, všude jistoty, kladka uvnitř a ještě venku, když se dostaneš přes jednu, narazíš na další...

Anděla odešla z domu první. Vdala se, pořídili si byt a pak - rozvod. Vrátila se jako bezdětná a tátu to těžce nesl.

„Zas tě mám na krku,“ řekl mimojiné „a vnuka jsem se nedočkal.“

Já, mladší o pět let, jsem se domů vrátila hned po vyučení. Místo v cukrárně na mne čekalo tady, v rodném městě. Jsem sama, žiji s otcem a Andělou, chodím s mužským, o kterém nikdo neví. Zatím ženatý. Už brzy budu mít vlastní byt, teď by mi vyhazov z domu udělal škrt přes rozpočet. Ale otec umírá. Umírá předčasně, na srdce se léčil odjakživa.

„A vnuka se už nedočkám,“ poznal menal zas po dlouhé době, ale už bez výsměchu a zloby, asi před měsícem, co se vrátil z nemocnice. Zdálo se, že už nebude, a také nás na to ve špitále připravili. Přišel domů umřít. Chtěl.

Matku jsme pochovali před třemi lety, od té doby tu Milan nebyl. Teď sedí v koutě pokoje, možná klečí, ale spíš je to sed na patách, hlavu skloněnou, ruce spojené zkřížením prstů a jak už jsem řekla, asi se modlí nebo spí, nevím.

Skončil seriál a Anděla nese skleničku s namalovaným čertíkem, je v ní slivovice. Postaví ji vedle Milana na nízký stolek, ale ten se o ni nezajímá. Nevzhledne. Otec je také tichý.

„Je tu Milan,“ řekla jsem, jen jsem vešla do místnosti, „Milan, táto.“

Otec se ani nepohnul, oči neotevřel, má docela klidný výraz, jako by tu Milan byl odjakživa, jako když jsou domluveni, že tu spolu do poslední chvíliky pobudou. Také se tak stalo.

Zatímco Anděla opět vytáhla tescosáček s půlkou prasečí hlavy a náruživě ji koupe, otec umírá. Anděla to na vědomí nebere. Rozhodla se uvařit maso, nalít polévku, pohosnit Milana.

Má to promyšlené, za dvě hodiny začíná další seriál, všechno se musí stihnout, ví, co se patří, jist se musí a vepřový ovar je po všech stránkách jídlo úsporné a vařené je tisíckrát zdravější než pečeně.

„Ty si tady sedíš a nic mi nepomůžeš,“ zavolala Anděla a já jsem poznala, že se bojí o svůj seriál, „je třeba nastrouhat křen, jabka... jak budeme ten ovar jist... a nejsem si jistá, jestli je doma pořádná hořčice... nikoho nic nenapadne...“

Otec pohnul tváří, jen tak málo, jako když ho zabolí zub, Milan sklonil níž hlavu. Mně se zvedl žaludek, nevím, jestli představou jídla. Kritiku snáším těžko, a zvláště teď. Otec umírá a já mám jít pro hořčici.

Ani nevím, jak se přivítali otec s Milanem, jestli táta promluvil nebo ne, jestli se k němu Milan měl, a jak.

„Ando, co Milan, když přišel...“ ptám se a hledám peněženku. Hořčice je skutečně na dně...

„No jó...“

„Jak, no jó...?“

„Neotvírala jsem mu, a najednou tu byl...“

„....tys byla u televize, že?“

„....a kup tu větší, Seliko ve sklenici, je v přepočtu levnější...“

Žaludek se mi zvedl podruhé. V tom táta silně zachroptěl, vrátila jsem se do pokoje, ale předtím jsem sebou trhla, až mi upadla ta penězenka.

„Táto!“

Uklidnil se, ale mně srdce bilo jako na poplach. Pro žádnou hořčici nejdu.

„Tak pojďte ke stolu!“ ozvalo se za chvíli, „a kde je ta hořčice?“

Táta se přerývaně rozkašlal. Milan zvedl hlavu.

„Bude to?“ je slyšet z jídelny.

Beru otce za ruku, lehce chroptí v obou fázích dechu.

„Ando, zdá se mi...“ volám tlumečným hlasem.

„Tak já se vám s tím dělám a ted' tohle... ještě to vystydne!“

Milan vstal, bere otce za druhou ruku a pravou si kryje obličeji. Zase se asi modlí. Jsme tak jen chvilku a najednou je ticho.

„Víckrát vám nic nebudu chystat!“ volá zlobně Anděla.

Otec pootevřel ústa.

Tak nás našla. To už jsme oba plakali. Ještě stačila říct: „Myslíte, že vám to budu ohřívávat, ani mě nenašapdne! I kdyby...“ vtom se zarazila a dala se do usedavého pláče. My s Milanem jsme přestali. Měla to vyhrazeno, byla jako ve smutném seriálu, měla na to právo.

Co bylo dál, už povídат nebudu. Jak jsem řekla, seděli jsme u taty do rána, já a Milan a také Anda v mezerách mezi televizními pořady; aspoň jednou mohla vidět, jak to vypadá na obrazovce v noci. A že tam zrovna dnes leccos bylo. Vedle v pokoji spala Milanka; to by asi táta nestrávil, ale kdoví.

Kolem půlnoci totiž někdo zazvonil a chtěli Milana. Přijeli autem, řekla jsem, aby šli dál, a ta malá uplakaná holka, když ho viděla, zavolala: „Táto, pojď domů!“ a vrhla se

mu do náruče, jako kdyby ho neviděla měsíc.

Ale on jí vysvětlil, že měl taky tátu, a ten mu právě umřel, a že domů teď nemůže.

„Já taky domů nepůjdu,“ řekla prosbně a obrátila se na paní v moderném kostýmu.

Nakonec ji Milan vzal do pokoje k tátovi, ten už byl v nejlepším obléku a hořela u něho svíce.

„Umřel ti děda, Milano.“

Anděla neslyšela nic, už zase byla u televize, ale ze všeho nejraději by to byl asi zaslechl náš táta. Teď už je

mezi nimi neprodýsná stěna. Minuli se o pár minut. Vnučka. Umíralo by se mu lehčejí, pomyslela jsem si.

Dívka chvíli stála a dívala se upřeně na svého dědu. Potom mu naznáčila malý křížek na čele a řekla:

„Podvažte mu bradu, nebo se mu otevře pusa.“

A teď jsem si vzpomněla, kde bude sklenička s čertíkem.

Milana potom seděla vedle svého tátý, loktem rozlila tu slivovici a potom si prohlížela tu skleničku. Čertík se jí moc líbil.

Milan Šťastný

Narodil se v Šumperku (22. 9. 1973), nyní žije v Dobroslavicích na Opavsku. Prozaik a básník, který poezii a povídky publikoval časopisecky (Tvar, Host, Wales, Psí víno, Literární noviny, Protimluv, Alternativa Nova) a rovněž v antologiích a almanáších (básnický almanach Welesu **Cestou**, Antologie české poezie II. díl). Knižně vydal sbírky poezie **V horečce blouznění** a **Drobné bolesti** (obě 2001), trojsbírku literární skupiny Apeiron **Rezavá ryba stvoření** (2000) a **Ještě jsi** (2011). V povídkové antologii **Tos přehnal, miláčku** je zastoupen povídkou **Ještě ses nepohnul**. Sbírka povídek **Klid a rozvaha** (2010) je jeho prozaickým debutem.

Jistota domova

Probudil jsem se a byla ještě noc. Přesně ta část noci, o níž se říká hluboká. Probudil jsem se prudce, téměř v panice, tak jako jsem se v mladí panicky prodíral vodní masou, když se nad mými plaveckými schopnostmi zavřela hladina. Tak jako tenkrát, lapal jsem po dechu i ted', sotva jsem se dostal nad hladinu spánku, která však obvykle nebývá tak zrádná a neoblomná, není proto nutné pouštět se do opakování boje o život či křičet o pomoc. Jakýsi zvuk se ovšem z mého hrdla přece jen prodral. Stačilo otevřít oči, uvědomit si sebe i okolí a bez obav jsem se mohl vznášet a nechat sebou kolébat zvlněnou hladinou snění. Na to jsem však, bohužel,

byl příliš vystresován, a jen pevná postel pode mnou, stěny ložnice a strop byly ochotné dosvědčit, že jsem se skutečně nevynořil z vod. Jinak jsem byl totiž mokrý durchem durchem, na vlhkou kůži se lepilo propocené pyžamo a navrch i zespoda se sendvičově lísala peřina a matrace, obojí slaně nacucané jako houby.

Celé to hysterické probuzení nebylo jen tak samo sebou. Vězely v něm čísi prsty. A kdyby jen prsty, celé paže. Obě. Také hlava, trup s ní spojený, a nohy. A to vše přišlo mě ve spánku zlehknout. Vlezlo mi to pod peřinu, lísalo se to a lnulo k mému tělu, víc a víc, tlačilo se to na mě, tisklo mě to, dávalo mi poznat svou nezměřitelnou váhu, tížilo na prsou,

svíralo žebra, nepopíralo, že se mě to chystá rozdrtit, vyrazit ze mě poslední dech, vymačkat, zdeformovat, rozplácnot, zflekatět. A já bláhový, oklamaný, v jakémisi šalebném erotickém záchvěvu, vyšel jsem tomu zpočátku vstříc, s pocitem, že se to chystá do mě vniknout. Čímž jsem se zcela odhalil, poukázal na svou zranitelnost a odevzdal se záhubě. Všechno to bylo tak skutečné, tak živoucí. Záškuby končetin, zmítání celého těla, bolestné vzdechy a výkřiky pronikaly mimo sen, pronikaly do bdělé reality - a to mě zachránilo. Křečovitými pohyby a příškrceným hlasem ocitl jsem se náhle ve svém světě, ve stavu, jaký jsem popsal výše. Od té chvíle se nemohu zbavit dojmu, že se mne to sice pustilo, ale že to nezmizelo, nýbrž to odkráčelo podél postele a podél zdí dveřmi pryč.

Proboha? Kam?

Podíval jsem se na ženu. Spala vedle, spokojeně a žensky. Má žena. Žena, kterou miluji tak, že kdykoli sám sebe přistihnu, že na ni nemyslím, že se mé myšlenky třepotají v jiných voliérách, že se nedej bože natrásají před vidinou jiných pěnic,

obviňuji se z nevěry a mám potřebu koupit jí kytku, kleknout si před ní s omluvou a příslibem, že už se to nikdy nebude opakovat. Co?, zeptala by se ve své vrozené bezelstnosti, jež ji bránila připustit, že lidé mohou být, a často jsou, neskutečně zlá a zraňují s daleko větší důmyslností než jakýkoli da Vinciho tělolam. Jak jsem jí jen záviděl ten její vskutku rekreační pobyt v této bezpečné zóně vlastní hlunosti, naivity a neprozíravosti. Jak jsem jen škemral o kousek toho života v sebeklamu a prostotě nezlomné tak, že by se dala ukrojit nožem jako sýr.

Milovala mne, ale zalehnout by mne nedokázala. Nenáviděla mne takéž, ale rozdrtit mne by se neodvážila. Byla příliš manželkou, ženou až pak. Ale mohl jsem si to pochopitelně jen namlouvat.

Ať tak či onak, teď tu ležela a spokojeně oddechovala. A ten přízrak (ach, bože, vyslovil jsem to) odkráčel z ložnice ven. Jsi si tím jist? Dodávám, že téměř. Tak jdi a najdi ho! Jinak budeš v obavách bdít a do rána. A druhou noc takéž. A další a další noci, o tom nepochybuj!

A tak teď procházím ztemnělým domem a jsem doslova u vytržení.

Jako bych tu ještě nikdy nebyl, jako bych tu vůbec nebydlel. Vesměs jsem všechno poznával, přesto mi útroby bytu připadaly podivně cizí. Ano, viděl jsem, že támhle za rohem je jídelní stůl pro šest osob. Ale ten stůl stál v té tmě tak klidně a nehnutě, až mě ta jeho sverepá neochvějnost zarážela. Stojí tu a ničeho se neděsí, jako by se ho tma vůbec netýkala (a kolem něj židle, stále připravené nechat si na sebe sednout). Obdivuhodná statečnost. Ve tmě, ve válce, při hostině i za bídy, v jakékoli situaci zůstal by vždycky stolem, to teď bylo nad slunce zřejmé. Ta tma nyní vynesla na světlo jeho pravý charakter. Mrazilo mě z toho. Nejen v kuchyni, ale i ve všech pokojích bylo možné setkat se podobnými věcmi pevného charakteru. Byl jich plný dům a teď ve tmě jej měly ve své moci. A já se nemohl zbavit myšlenky, že jej ovládají i za dne.

Byl to snad příčinou mého probuzení z tíživého snu tenhle stůl? Či si snad ke mně přilehlá skříň a tiskla mě svými křídly dveří? Jakkoli to bylo nepravděpodobné, rozhodl jsem se tuto možnost nevyloučit.

Procházel jsem místnost po místnosti a má bázlivost nebyla dána jen

všudypřítomnou nezřetelností. Občas, když jsem se ocitl v blízkosti vyprínače, jsem na pár vteřin rozsvítil, v bláhové naději, že budu svědkem nějakých nepravostí, že je přistihnu, načapám, odhalím, demaskuji. Podezřívavě jsem se kolem sebe rozhlížel, víčka přivřená, ale všechny věci v té chvíli vystavovaly jen svou strnulou masku. Mohla být falešná?

Hra se světlem nikam nevedla, a tak jsem toho nechal. Postupoval jsem pozvolna a tiše. Dveře do spíže jsem otevíral s co největší opatrností, aby nevydal žádný zvuk. Dokonce jsem poklekl. Klečel jsem na kolenou, ruku zavěšenou nad sebou na klice a nepatrným pohybem jsem sunul hlavu do mezery. Cítil jsem jen chlad, který ze spíže vanul, a vůni vanilkového cukru.

Rozhodl jsem se už na kolenou zůstat a takto jsem zdolal koupelnu a opět se vrátil do kuchyně, na jejíž podlaze jsem z marnosti hledání usnul. A opět tu byl ten pocit něčí přítomnosti. Procitl jsem a otevřel oči. Před mým obličejem se vlnily jakési miniaturní kopečky a nervózně sebou vrtěly. Ohnal jsem se po nich zuby, byly měkké a teplé. Současně

se ozval polekaný křik. Ten tón jsem znal. Vzhlédl jsem a z té podlahové perspektivy jsem spatřil svou ženu. Bosýma nohami se dotýkala podlahy právě tam, kde spočívala má hlava. Vstal jsem, co jiného. Ona rozsvítla. Šlehl jsem pohledem ke stolu, obhlédl kuchyňskou linku, myčku, ledničku i nástěnné hodiny. Pokaždé stejně tupý výraz. Ani ty rafičky se najednou nepohnuly. Zmučeným výrazem jsem pohlédl do tváře své ženy, která mi týmž zmučeným výrazem odpověděla, a já jsem nemohl nepochopit, že její probuzení bylo nemlich shodné s mým.

„Co to jen mohlo být?“ pronesl jsem štkavě. A ona na to, jestli se cítím v pořádku, pak vyjádřila znepokojení nad mým zdravotním stavem, aby mne nakonec uklidnila, že se mi jenom něco zdálo.

Až ráno u snídaně jsem pochopil, že jsem se mýlil. Mé noční tráble poslouchala s pobavením, nikde ani náznak sounáležitosti. Ta náhlá samota, ta skutečnost, že si s tím budu muset poradit sám, mne zdrtila. Věděl jsem, že bez drobných zákeřností a úskoků se dneska neobejdou. Zamkli jsme dům a společně

odešli do zaměstnání. Ale protože pracujeme každý v jiné firmě, udělal jsem v bodě, kde se naše cesty rozcházejí, několik kroků žádaným směrem, a pak čelem vzad a pelášil jsem zpátky domů. Sotva překročím práh, proběhnu bleskurychle všemi pokoji. Teprve po této zběžné prohlídce se dám do detailnějšího prozkoumávání záludných koutů, prostorů pod postelemi a útrob skříní. Prohmatám všechny kabáty a bundy, zda se nevzdouvají nějakou cizí přítomností. Už ses podíval na skříně?! A pozor na matrace, mají snimatelný potah, do nějž se dá lehce vlézt a při té správné štíhlosti splynout s molitanem! A co závěsy, Hamlete, táhnou se až k zemi? A teď kuchyň. Pozotvíram dvířka všech domácích spotřebičů. Sundám obrazy a hmatám po omítce, zda bříška prstů nenarazí na nějakou podezřelou nerovnost. Labyrint kuchyňské linky, ideální skrýš. V obývacím pokoji dřevěná podlaha v některých místech vrže a desky se prohýbají. Vada, nebo záměr? Páčidlo ti pomůže najít odpověď. Projistotu odstav knihovnu ode zdi. Nezinýruj se rozpárat potah pohovky.

Nic. Nic?

Vzpomínáš si na ta malá dvířka v kachličkách zabudované vany? Vždycky tě v dětství děsila, považoval si je za tajemný úkryt. I když jsou malá, přízrak je ve své podstatě tvárné fluidum, protáhne se všude. I vodovodní baterií. Může být všude! Všude! I v nádrži WC? I v jeho odpadu? Ano! I tam. A co jiná potrubí?

Pobíhám domem a měním jej ve staveniště, čehož si sotva všímám. Nábytek překocený, podlahy rozryté, ze zdí vytrhané trubky, ze kterých tryská voda nebo syčí plyn. Občas se na chvíli zastavím a přemýšlím, kde ještě, kde ještě. A v tom si jí všimnu. Stojí ve dveřích, oči vytřeštěné, čelist sesutá dolů. Má žena se vrátila předčasně z práce. Přiskočím k ní, chytím ji za ramena, zatresu s ní a dýchavičně říkám: „Co o tom víš!? Řekni, co o tom víš!?”

Zavede mě do koupelny a přikáže, abych se v ní zamknul. Poslušně to udělám.

„A teď poslouchej,“ slyším skrze zavřené dveře. Sednu si na okraj záchodové mísy a poslouchám. A ona vypráví. Vypráví o své dávné lásce. Vypráví o muži, který ji miloval víc

než ona jeho, a když o této disproporci vyšla pravda najevo, změnil se ve zrůdu. Ona ho opustila, utekla od něj a při útěku zametala stopy, neboť ji pronásledoval. A přitom ze zlosti kosil každého, kdo se připletl do cesty. Ve zprávách o něm hovořili jako o sériovém vrahovi. Dostali jej v jednom nákupním středisku, kde se obklopen rukojmími zabarikádoval. Když ho v poutech a postřeleného vyváděli ven, zašklebil se do jedné z přítomných kamer a řekl toto: Stejně si tě jednou najdu!

Pokračovala a já si mezitím pokryl tváře holící pěnou. Pokračovala a já holícím strojkem křížoval přes své tváře. Vyprávěla a pinzeta v mých prstech zbavovala nosní dutiny přerostlých chloupků, které drázdily protější sliznici. Líčila svůj příběh a stejný holící strojek jako prve dělal holátka z mých varlat, lysiny v mých podpaždích. Tolik mě zas její vyprávění nezaujalo. Až závěr, závěr byl jedním slovem strhující, když řekla:

„Doneslo se mi, že už ho pustili, a že se pohybuje někde docela blízko. Dokonce se prý na mě vyptával.“ Promiň, asi jsem ti to měla říct dřív, dodala a ruka se žiletkou v podpa-

ží mi sjela až někam k podbříšku a o své pekelné jízdě zanechala v mé kůži zcela zřetelný záznam.

Tak tedy tak. Bývalý amant mé ženy má na mne spadeno. A ona se již nezdá tak nevinná a hloupá. Takové je tajemství, které teď ohrožuje její i můj život.

Nebyl důvod v koupelně déle se trvávat. Zvláště, byl-li v hlavě plán. Vylezl jsem ven, minul zhrzenou ženu, uzavřel všechny ventily, kohoutky a kuželové uzávěry.

V krizových momentech jsem vždycky disponoval úžasnou rozhodností a energičností. Proto jsem se převlékl do montérek a počal z kůlny vytahovat všelijaké dřevěné desky, a protože jich nebylo pro můj plán dostatečné množství, rozbral jsem také kůlnu. Ztratil-li náš domov schopnost poskytovat bezpečí, mohl-li si jím kdokoli procházet, lehat si ke mně do postele a ukrývat se ve vodovodních trubkách, přestal pro mne být domovem, a bylo nutné jej něčím nahradit. A ta nahrada se záhy zhmotnila v koruně vysokého platanu. Pod mýma rukama tam, pět metrů nad zemí, vyrostl celkem

povedený bungalow. Vizáží připomínal obligátní mysliveckou kazatelnu, byl ovšem dvoupatrový, a tedy daleko komfortnější. Pracoval jsem bez ustání, bez přestávky, celý den i noc. Žena z počátku jen nedůvěřivě přihlížela, ale nakonec, stržena mou euforií, mi začala podávat prkna, abych nemusel stále po žebříku nahoru a dolů, pak hřebíky, náradí, které jsem právě potřeboval a nebylo v dosahu, pivo, neboť jsem se při práci mnohokrát zapotil, a jídlo, když nám vytrávilo.

Druhý den ráno, ještě za šera, jsme z domu vynesli vše, co jsme považovali za nutné umístit do svého nového domova. Řídili jsme se jednomyslně zvolenou skromností a zjistili, že je-li člověk ve svém domově připraven o jistotu, klid a soukromí, stačí mu v tom nově nalezeném najít právě to, zbytek jsou malichernosti.

Manželčiny pochybnosti stran stability stromové chýše se po živočišně souloži rozptýlily, strom upustil jen několik lístků a suchých větví, stavení zůstalo celé.

Pak už jsme jen nehnutě dnem i nocí pozorovali náš starý domov.

Irena Šťastná

Narodila se (25. 10. 1978) jako Václavíková v Opavě. Absolvovala FF Ostravské univerzity (magisterské studium češtiny s literárněvědným zaměřením) a PPF Slezské univerzity (bakalářské studium knihovnictví a informačních studií). Poezii a povídky publikovala časopisecky (Host, Protimluv, Psí víno, Tvar, UNI, Literární fórum, Pandora, Viselec, Weles, Zvuk, Poetry Cornwall aj.), v antologiích a almanaších (V **srdci černého pavouka**, 2000; **Cestou**, 2004; **Antologie české poezie 1986-2006**, 2007; **Ty, která píšeš** – antologie současné české ženské povídky (česky 2008, portugalsky 2011); **Sto nejlepších českých básní 2012**; **Nad střechami světlo - Über den Dächern das Licht** (2014). V roce 2006 vydala sbírku básní **Zámlky**; poté **Všechny tvoje smrti** (2010) a knihu básní **Živorodky** (2013). Pro rok 2012 byla spolu s dalšími čtyřmi českými autory nominována na Drážďanskou cenu lyriky. Žije a tvoří v Dobroslavicích na Opavsku. Jako ukázkou z tvorby publikujeme básně z rukopisu **Sen o třetí plíci**.

Spávalas na zápraží
cizí chaty.

Ona se dvě noci navracela
stejně úzkou
opatrnu cestou
v houštině.

Ulehnut na prkna
skřípot
v nehezké osadě
s nejasně vyznačenými
hraničními kameny.

Tohle je minulost
schovanko
ještě lepkavá
ale malinko zpustlá
jako půlměsíce nehtů
po čerstvém zastřízení.

Dnes v hnízdě olihní
smotanice hádat u podrážek

co tahají za rukojeti
obou paží.

Lezení po kolenou
rozdírá čéšky
v průhledná okýnka.
Volej skrze ně.

Dennodenně
Zaskřípe
zas to zaskřípne
přes prkna osady
chaty pěšinu
na hraniční kámen.

Usednout ohlédnout
otočit napřímit hlavu
šíji záda postavit
rozeběhnout se.
Už nezastavit.

Chtěla cosi zohavit
sebe vyjímaje
chtěla na výlet
historickou tramvají
dopravního podniku
za hranice města
a nikdy nikam
milovala kdekoho na počkání
když zasedla ke stolu
položila na desku nejprve prsy
ostatní za nimi
celá akvárium
bez samočisticích schopností
filtru
obtékána svým tvarem
dávná přítelkyně
v nádobě bájně lhavosti
o otci v Izraeli
manželově mániích
výhře v loterii
rybičkách v albalu.
Přitom by stačilo
celý den v předklonu
na rýžovém poli
aby mlčela lépe.

Světlo v areálu
dolu Heřmanice
nažloutlé unavené
samo
v sobotním příšeří
v rámci oschlých plivanců.
Dává součet chlapů
co tu rubali
čalouníci
pod dohledem dlouhých trav
na rozkývaném rumišti.

Před zavřenou šachtou
autobus remorkér:
pod nátlakem
vylučuje pasažéry
s křehounkým ústrojím.
Je dávno po západu slunce.
Ozvy jsou neslyšné
přesto hroudnatá země
sípe uniká výpary a chroptí
a psi bez dobrotivé tváře
z daleka neštěkají
vůbec nežijí.

U cesty komíhavý opilec
za okenicemi
žadonění jež stéká
o krok stranou
dál od té špíny
a lögry tmy
pečlivě značkují okolí.

Tento dům sesedá
ztichlý bezzubý
tamten nikdy nestál
kdekdo při močení usedá
jako onen chlápek
na okraji hlušiny.
Když se otočí:
zaprášené bělmo
ještě polyká naprázdno
předvčerejší pivo.
Až do výplaty
bude na suchu.

Jakmile podzim začne servírovat kouřový předkrm mlhovinový steak - na Dušičky - i kdyby sotva mohly - vyšourají se odkudsi z hloubek - zdlouhavě cupitají na hřbitov udělat falešné teplo svíčkou - pro všechny své životní muže mrtvé před dvaceti lety - a málem i pro sebe - stařenky.

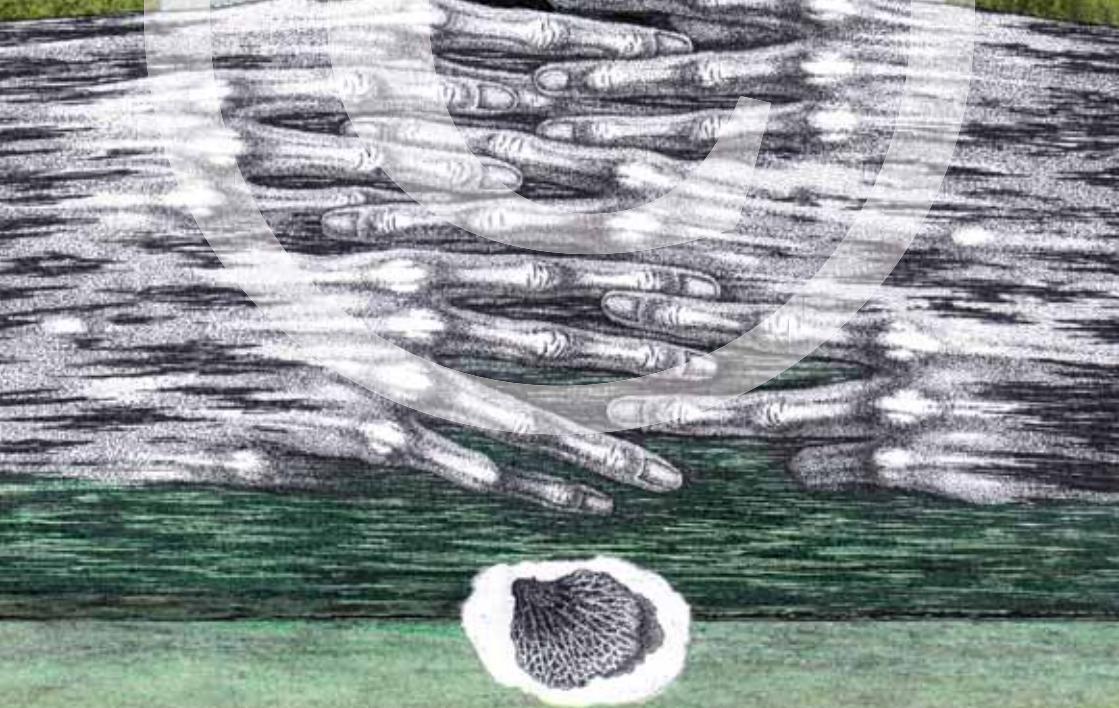
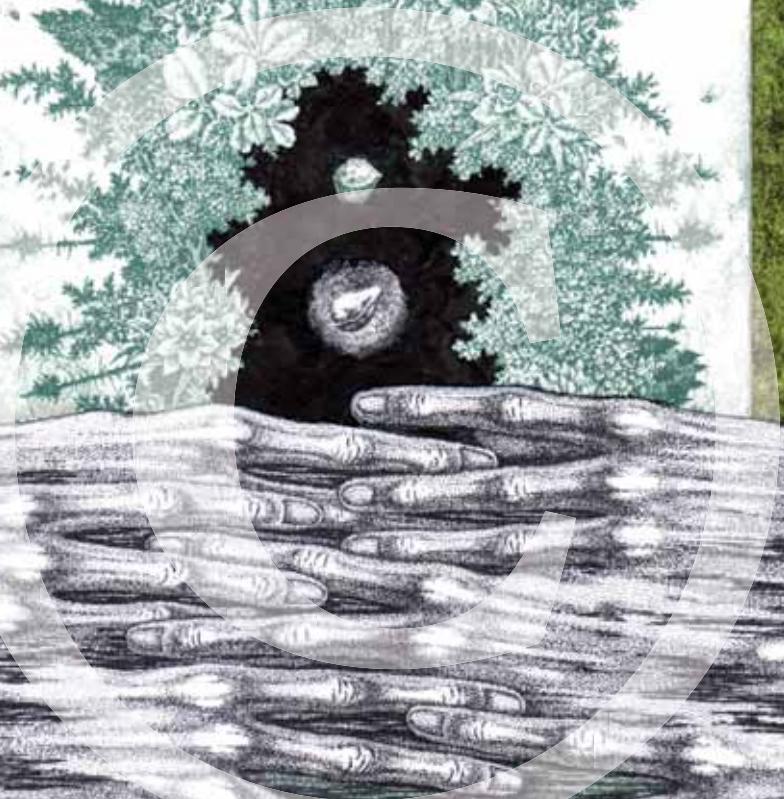
Ani se nedopnula.
Zásadně bez krajek.
Ukrajinka
s kuřím okem na šlapce
ustájeným mastí
vazkou průhlednou.
Jako suvenýr.
Dá se to. Dá se.
mumlají její rty
pod pleskáním.
Do Kirovohradu
pošle co dostane.
Vyspí se přes poledne.
Večer nanovo.

Po té noci spolu

Mám doma pozůstalost
význačné hodnoty.
Nemizí. Polehává.
Ještě se hýbe
rozměrným neforemným dechem.
Zvedá břišní stěnu.
Zvedá však tu mou.

Tvůj pach.

Rozšiřuji nozdry
vsunuji jej dovnitř
soukám s prožitkem
jako se potahuje z cigarety.
Zposvátněle.
Ať neporuším schránku měkkýše
nemocného dočasnosti.

Břetislav Uhlář

Narodil se v Ostravě (10. 6. 1954) a je absolventem Pedagogické fakulty v Ostravě a pražské DAMU, kde ukončil postgraduální studium teorie dramatických žánrů a umělecké kritiky. Básník, publicista, scenárista a novinář, redaktor kulturní rubriky Moravskoslezského deníku v Ostravě. Publikuje v mnoha časopisech a novinách, spolupracoval s několika rozhlasovými stanicemi, pro Českou televizi napsal řadu scénářů, z nichž dokumentární snímek **Poselství zvonů** o zvonáři Josefу Tkadlecovi z Halenka získal první cenu v novinářské soutěži Crystal. Je autorem katalogů k uměleckým výstavám výtvarných umělců. Knižně debutoval básnickou sbírkou **Něžnosti** (2003), kterou napsal společně s Janou Hochmannovou-Dejmkovou. V prosinci 2003 vydal samostatně sbírku básní **V bazénu polibků**, následovali sbírky **Píseň nedočkavého** (2004) a **Laskání v hodině vlků** (2005). S prozaikem Miroslavem Sehnalem vydal šest prozaicko-poetických opusů: **Hodinu před svítáním** (2007), **V hodině svítání** (2008), **Hodinu pod drnem** (2009), **Hodinu v nebi** (2011), **Hodinu v pekle** (2012, vyšla už také v polštině a arabštině) a **Beztízná hodina** (2013).

V bazénu polibků

Nesmělým neplavcem
v bazénu polibků
nadnášejí mě Tvoje
rty

Jak kouzelná
plovací vesta

Proto:
Dnes už vím
Určitě se
neutopím

Čekání

Kamarád sochař
šel se podívat
na hvězdy
do nebe

Nevěsty už na zemi nehledal

Po nárožích s berlí
krouží démon
Zbývá už mu jenom
jeden den

Měl ale štěstí
Lucifer nepřijel
Výluka v pekle

Čertovská krize
Pohřeb se nekoná

A zítra?
Stočíme se do klubíčka
Jako rybí očka
v konzervě soli

Zkusíme přežít co se dá...

Erotická nostalgie

V podzimu, který
ze stromů listí
ujídal
a vlasy cuchal
neustále
připravil setkání
po letech
s brunetou
Tamarou
co na koberci
kdysi spolu
tančívali jsme
milostné etudy
Vždycky neukojená
a sex moc
chtěla
uběhlo několik
roků
vdala se za
starého filozofa
a lingvistu
Začala nosit
nohavičkové kalhotky
s krajkou
barevných tang
vzdala se

ubylo vzájemných
smyslných
 slin
po nichž jsme
 šíleli
brzy zrána
Uprostřed velkoměsta
v činžáku
chvěla se
v bílém oparu
těla
jak římská lazebnice
krásná a čistá
jedna ze sta
V tom podzimním dni
polibek jsme si
s Tamarou nadělili
cudný, příliš klidný
dospělý
a dívali se dlouze
„pamětnicky“
 do očí

Pravda, postavy
se nám rozbujujely
však v duši
zůstal diblík žár

Když jsme se
 loučili

její pihu pod řadrem
jsem si vybavil
malinko vzdychnul
a do šedé zóny
svého života
zas pospíchal

Naposled

Ještě mi věnuj
vůni těla
divoký a roztoužený
dech

Ukaž se jako
v zrcadle
abych si tě
zapamatoval na zimu
kdy v žilách
zpomalí se
krev
Pak možná
vzpomenu si
na Tvůj
slastný med

Úžasné maličkosti

Dvě něžné
dívcí dlaně

po hrudi
mi plují
laně
chloupky prý
jim nevadí

vždyť jsou
v krásném
hedvábí

Lehkost bytí (Milanu Kunderovi)

Zamotala se mi hlava
S nesnesitelné lehkosti
 bytí

Možná to zavinil
Falešný autostop

Život na chvíli visel
Na šílené dlouhé niti

Žádný pocit se nekoná
Sláva je pomíjivá
netoužit po ní

Klišé diplomových prací
marnost dnešního světa
viděná z nebe
hlasy reklamních
 sloganů

Jednou se sami
Zesměšníme
v nepůvabu svých
 těl
a přece si to nikdy
 nepřipustíme

budeme předstírat
okouzlující sexualitu

Den, který nebyl
se stane realitou

Přesto, zkusme ještě
chvíliku naplno

žít

Almanach je ilustrovaný dielami akad. maliara **Mariána Čapku** (14. 8. 1950) zo Žiliny. Narodil sa a vyrastal v rodine výtvarníka, vnímal tvorivé prostredie a veľmi dôležitá preň bola zmysluplná prítomnosť v ateliéri prof. Albína Brumovského, Vysokú školu výtvarných umení ukončil v roku 1977. Venuje sa ilustrátorskej a známkovej tvorbe i voľnej grafike. V ilustrátorskej tvorbe využíva hlavne techniku akvarelu, pridržiava sa pevne vymedzenej línie s jemným, jasným a krehkým koloritom, čím dosahuje raz poetickosť a inokedy dramaticosť obrazu. Má vysoký zmysel pre detail a drobnokresbu, ktoré zasadzuje do širších „plátien“ konkrétneho pro-

stredia. Ilustruje knihy domácich i zahraničných autorov v Nemecku, Francúzsku, Veľkej Británii, Fínsku, Rusku, Poľsku Maďarsku, na Kube, v Amerike a inde. Vystavoval doma aj v zahraničí, je jedným z najvyhľadávanejších ilustrátorov kníh pre deti (napr. Trojaké husličky, Vodník a mlynársky tovariš, Kocúr čarodejník, Rozprávky na dobrú noc, O sedemokráske, Rozprávky z perlového ostrova) a získal aj viaceré ocenenia. Spomenieme aspoň Najkrajšia kniha roka 1989 (za ilustrácie pre Siuxské rozprávky orlích pier), ním ilustrované Najveselšie rozprávky Pavla Dobšinského sa umiestnili na 2. a 3. mieste v ankete Kniha Horného Považia a Kniha Turca 2013.

Obsah

Svojím hlasom aj spolu - Peter Mišák	3
Miroslav Bielik: Glastropfen - Kvapka skla a Záplava	6
Pavol Holeštiak: Exulant, ktorý neodišiel	16
Laco Hrubý: Nora	24
Milan Igor Chovan: Povesť o ružomberskej ruži	32
Zuzana Kuglerová: Balada o Chopinovi	42
Milan Lechan: Poetissimo a spol.	50
Katarína Mikolášová: Dvaja a iné básne	56
Peter Mišák: Bronzový čas a iné básne	68

Ondrej Nagaj: Čas našich životov a iné básne	78
Igor Válek: Bude to ďalšia kniha?	88
Eva Kotarbová: Džbány a jiné básně	98
Otakar Matušek: Aforizmy	108
Lydie Romanská: Čertík	116
Milan Šťastný: Jistota domova	126
Irena Šťastná: Sen o třetí plíci	134
Břetislav Uhlář: V bazénu polibků a jiné básně	144

**PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE**
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

**EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA**
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

FOND MIKROPROJEKTOV

SPOLUHLASOM SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLÓGIA SPOLUHLASEM SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLÓGIE

Publikácia vydaná v rámci projektu Knihovisko, kód projektu SK/FMP/12/037.

(Aktivita projektu č. 1 Vydanie spoločnej česko-slovenskej knihy)

Tento mikroprojekt je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Fondu mikroprouektov spravovaného Trenčianskym samosprávnym krajom.

Výlučnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesie Krajská knižnica v Žiline a v žiadnom prípade obsah nemôže byť stotožňovaný s oficiálnym stanoviskom Európskej únie a Trenčianskeho samosprávneho kraja.

© Kolektív autorov, 2014

Zostavovateľ a korektor: Igor Válek

Ilustrácie: Marián Čapka

Zodpovedný redaktor: Katarína Šušoliaková

Vydala Krajská knižnica v Žiline v spolupráci s Knihovnou města Ostravy, p.o.

Tlač: Tlačiareň P+M, s.r.o.

Grafická úprava a návrh obálky: Jana Kollárová

Náklad: 600 exemplárov

Počet strán: 160

© Krajská knižnica v Žiline 2014

ISBN 978-80-85148-81-7

Publikácia je nepredajná.

SPOLUHLASOM
SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLOGIA
SPOLUHLASEM
SLOVENSKO-ČESKÁ ANTOLOGIE

Publikácia vydaná v rámci projektu Knihovisko, kód projektu SK/FMP/12/037.

(Aktivita projektu č. 1 Vydanie spoločnej česko-slovenskej knihy)

Tento mikroprojekt je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Fondu mikroprojektov spravovaného Trenčianskym samosprávnym krajom.

© Krajská knižnica v Žiline 2014

ISBN 978-80-85148-81-7

Publikácia je nepredajná.